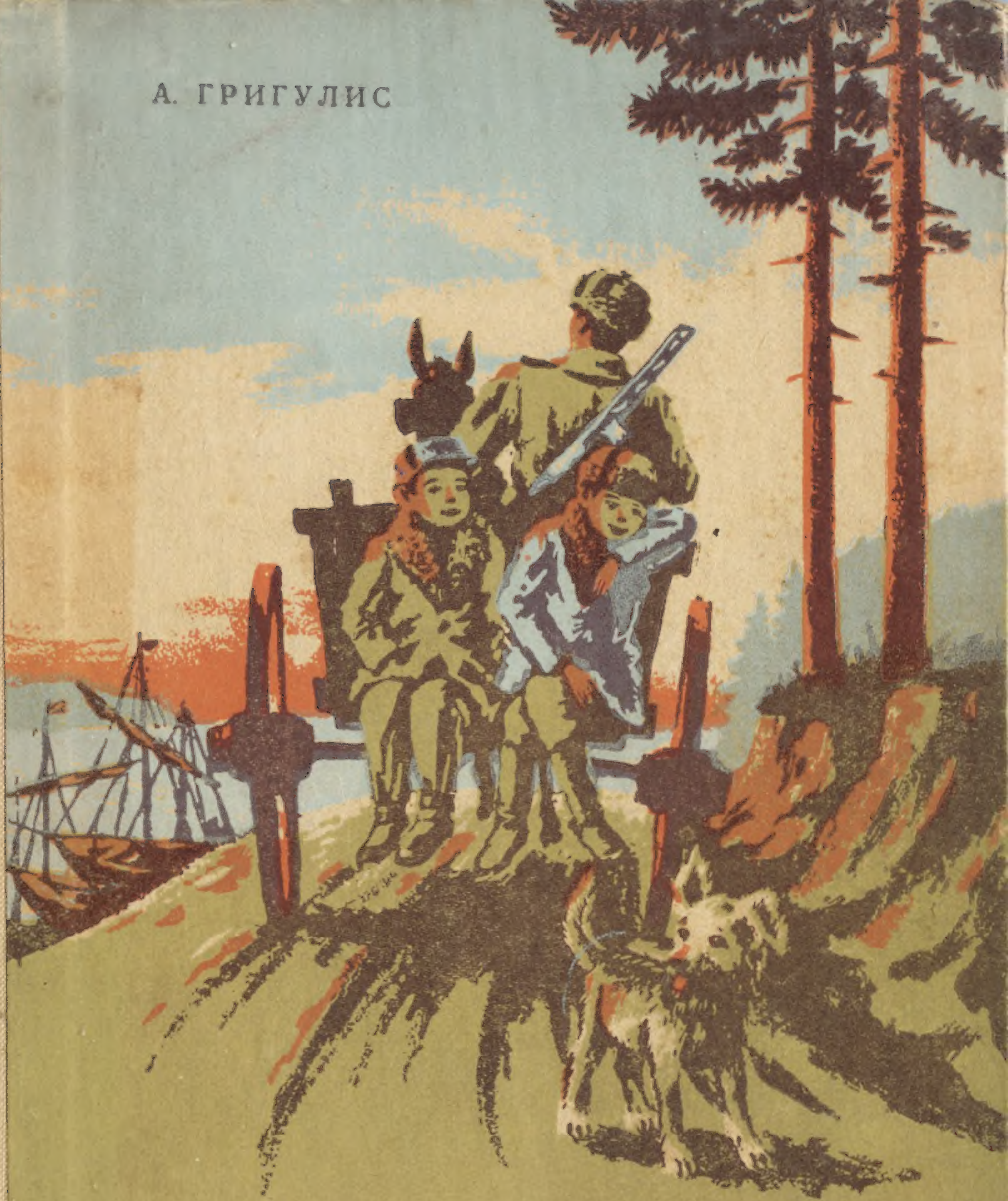
А. ГРИГУЛИС

граничарите, двете момчета и кучето марс

А. ГРИГУЛИС | ГРАНИЧАРИТЕ, ДВЕТЕ МОМЧЕТА И КУЧЕТО МАРС

А. ГРИГУЛИС

ПОГРАНИЧКИ, ДВА МАЛЬЧИКА И СОБАКА МАРС

Повесть

Перевод с латышского
В. Ардаматского

Государственное Издательство Детской Литературы
Министерства Просвящения РСФСР
Москва 1952 Ленинград

А. ГРИГУЛИС

ГРАНИЧАРИТЕ, ДВЕТЕ МОМЧЕТА И КУЧЕТО МАРС

ПРЕВЕДЕ ОТ РУСКИ АНА БЕЛИВАНОВА

ИЗДАТЕЛСТВО НА ЦК НА ДСНМ „НАРОДНА МЛАДЕЖ"
София — 1954

ИЛЮСТРАЦИИ ОТ РУСКИЯ ОРИГИНАЛ
И. ИЛИНСКИ
КОРИЦА: ДОЧО ДОЧЕВ

Редактор
Християна Василева
Техн. редактор
Георги Русафов
Коректор
Елевтерия Факлиева

*

Дадена за печат на 16. I. 1954 година
Поръчка № 9. Тираж 8,000. Формат $^{1}/_{16}$ от $^{59}/_{84}$
Печатни коли 7.75. Авторски коли 9·50

*

Печатница на Българската комунистическа партия
София — 1954

Първа глава

ПАРАХОДЪТ ОТ РИГА ПРИСТИГНА В РИБАРСКОТО ПРИСТАНИЩЕ

Морето блестеше и непрекъснато менеше цвета си. То ставаше ту синьо, ту сребристо. „Морето играе“ — казват рибарите. В ниския и равен пясъчен бряг се плискаха спокойно, с тихо шумолене малки вълни. Изтичали нагоре по влажния пясък, те за миг се спираха, пошепваха нещо на брега и се отдръпваха назад, като отстъпваха място на все нови и нови вълни. Човек би могъл да помисли, че вълните са тичали по целия морски простор, само за да се доберат до брега и да си пошепнат с жълтия пясък.

Но там, където реката Седедзе се вливаше в морето, нямаше вълни. Клин тъмносиня гладка шир се беше вдал дълбоко в морето, като разрязваше и разделяше вълните.

На няколко десетки метра от морето по брега на реката се редуваха циментови мостчета. Там спираха лодките и параходите от рибарското пристанище. Рибарските гемии бяха заврели носове в мостчетата. Отдалеч те приличаха на огромни риби, изпълзели от водата, за да се

погреят на слънчице. Малко по-далеч блестяха два снежнобели катера. На палубите на двата катера бяха застанали неподвижно часовите с тъмнозелени фуражки. Още двама войника стояха на брега. Те разговаряха с рибарите. И тези войници имаха зелени фуражки, а на пагоните им поблясквaха звездички. Всички в тези места знаеха, че белите катери изпълняват пограничната стражева служба в морето. Съветската граница минаваше някъде там, далеч през морската шир.

От мястото, където спираха лодките, брегът се издигаше стръмно нагоре, а по хълма растяха величествени борове. В сянката на дърветата дремеше впрегнат в талига кон, на когото явно беше омръзнало да дъвче детелина и той стоеше сякаш замислен и с лениво помахване на опашката се бранеше от мухите. Малко по настрана от талигата до дънера на един голям бор седеше едно момче. То непрекъснато гледаше морето. Когато сребристият блясък на морето уморяваше очите му, момчето преместваше погледа си върху хората, застанали край лодките. Но само за минутка, а после отново гледаше морето. В морската далечина не се виждаше нищо.

Иззад боровете излезе на брега един граничен офицер. Той видя момчето и се упъти към него. Момчето стана.

— Аха! Синчето на горския пазач! — каза весело граничарят и подаде ръка на момчето.

Диджус се изопна като свещ и викна отчетливо и високо:

— Тъй вярно, другарю капитан!

— И ти ли чакаш някого от Рига?

— Може да пристигне братовчед ми Теджус. Иска да прекара лятото у нас.

— Хубаво прави. Рижаните нямат такова море като нашето.

— Откъде ще го имат! — каза сериозно Диджус. — Но ето че параходът сякаш закъснява? Навярно вози много тежък товар.

— Вярно е. Вози на рибния завод тенекия за консервни кутии. Но нищо, скоро ще пристигне — каза капитанът, като погледна морето и тръгна към кея.

Капитанът се оказа прав. Не минаха и десет минути и Диджус видя на хоризонта една черна точка, след която се точеше тъничка нишка дим. Постепенно черната точка растеше и скоро доби форма на доста голям параход, който се беше насочил към устието на Седедзе. Параходът беше вече съвсем близо, а там, над хоризонта, дълго още вися, стапяйки се бавно, черната ивица дим.

Най-после параходът влезе в реката. Вече се чуваше тракането и съскането на машината му. Чуваха се кратките команди на капитана. На носа на парахода вече можеше да се прочете надписа „Герой“.

„Герой“ изсъска за последен път и спря до кея.

Не може да се каже, че това беше голям и красив параход, но той много се хареса на Диджус.

Някакъв матрос хвърли от парахода въже. Един от рибарите подхвана ловко въжето и го намота около кнехта[1].

От парахода спуснаха на брега дъската за слизане, или казано на моряшки език, моста. На борда на парахода се качиха и тримата погранични офицери, и директорът на рибния завод. Капитанът на парахода се ръкува с тях и им предаде някакви книжа. Диджус чу как капитанът каза със смях:

— Имам и един пътник.

И Диджус видя този пътник — момче приблизително на същата възраст, на каквато беше и той. Само като че ли на височина то беше расло малко по-бързо от Диджус. Момчето стоеше до самия комин на парахода и само затова Диджус не го забеляза по-рано. До пътника имаше доста голям куфар, който за по-сигурно (малко ли неща могат да се случат в морето!) беше вързан с въженце.

До този момент Диджус не беше виждал младия си сродник. Впрочем не, той го беше виждал на снимките, които леля му беше изпратила от Рига. Но нали се знае колко често снимките не приличат на онова, което е в действителност. Както и да е, в дадения случай не можеше да се съмнява. Пътникът, застанал до параходния

[1] Кнехт — железен стълб на кея, около който се връзва корабното въже.

комин, можеше да бъде само Теодор Аугусткалн. А казано по-ясно и по-просто — Теджус от Рига.

Теджус стоеше като вкаменен и не сваляше очи от граничарите. А те продължаваха да разговарят с капитана на парахода и не обръщаха никакво внимание на момчето. Диджус също не знаеше какво да прави: да чака ли тука на брега или да тича на парахода и да помогне на роднината си да носи куфара. А иначе той сам изглежда до довечера няма да съобрази какво да прави и все ще стърчи до своя комин.

Най-после Теджус събра смелост. Цялата тази смелост той вложи в краткия въпрос, който изговори така високо, сякаш се страхуваше, че няма да го чуят:

— Мога ли да си вървя?

Всички — и граничарите, и капитанът — се обърнаха, като чуха гласа на момчето, и приятелски се разсмяха.

— Разбира се, време е да вървиш — каза капитанът на парахода. — По-нататък няма да те возя. А на брега вече те чакат. Виждаш ли коня? За тебе са дошли.

Сега Теджус вече напълно се окуражи, приближи до капитана, подаде му ръка и каза:

— Благодаря ви за благополучното плаване! Довиждане.

— Довиждане, довиждане! — Капитанът се смееше и друсаше здраво ръката на Теджус. — Поздрави от мене горския и всичките му домашни.

Теджус се върна при куфара си и се ужаси, като помисли, че не ще може да го вдигне. И внезапно Теджус чу:

— Я почакай, аз ще ти помогна.

Това каза същият пограничен офицер, който преди малко говореше с Диджус. Офицерът приближи, взе в едната си ръка куфара, а другата подаде на Теджус:

— Да вървим!

В това време капитанът на парахода се беше облакътил на перилата на палубата и разговаряше с Диджус:

— Добър ден, приятелю! Какво ново има у вас?

— Здравейте, капитан Крумин! Благодаря, всичко е по старому. Тате ви поздравява.

— Е, значи всичко е наред. — Капитанът помаха с ръка на момчето и продължи разговора си с директора на рибния завод.

Граничният офицер доведе Теджус при Диджус:

— Ето ти роднината! Приемай го!

Най-после роднините се срещнаха. Те си стиснаха мълком ръцете. Едновременно с това те взаимно се огледаха от главата до краката и отново от краката до главата. Изглеждаше, че двамата останаха доволни един от друг. . .

Офицерът сложи куфара на талигата и каза:

— Диджус, когато роднината ти посвикне тук, ела ми на гости с него.

— Слушам, другарю капитан!

Диджус отговори ясно, по военному — може би защото от смущение не можа да измисли друг отговор, може би защото искаше да покаже на рижския си роднина, че знае как трябва да се говори с граничен офицер.

Диджус отвърза коня и сложи в талигата детелината, която конят не беше изял. След това на талигата се покачиха и двете момчета.

— Хайде! — викна важно Диджус.

Това направи доста голямо впечатление на Теджус, нещо, което не можеше да се каже за коня. Той лениво се помести и тръгна с бавни, сънливи крачки. Граничният офицер помаха с ръка на момчетата и тръгна към парахода.

Момчетата пътуваха мълчаливо. Те навярно просто не знаеха как трябва да почнат разговор двама роднини, които се срещат за първи път в живота си.

Още преди да излязат от крайбрежните борове, момчетата се разминаха с два камиона. Това бяха колите на рибния завод — те бързаха на пристанището за тенекията. И едва тогава Диджус попита Теджус:

— Ти защо уплете конците така, че сума време не можа да слезеш от парахода?

— Аз ли съм уплел конците? Е, знаеш, това вече е...

— Щом си уплел конците и всички видяха това, не трябва да отричаш...

— Ама откъде накъде го измисли, че съм уплел конците?

— Е, дори конят ни Анеис видя това!

Теджус се обиди и известно време мълча. Но после си помисли: нали няма с кого другиго да дружи освен с Диджус, а откровеността е свет закон за дружбата. И затова в края на краищата той каза:

— За уплитане на конците, разбира се, не съм ги уплел. Просто бях малко нервен.

— Защо?

— Как „защо“? А граничарите?

Диджус така се сепна, че дръпна поводите. Конят Анеис веднага се спря, сякаш през цялото време само това беше чакал.

— Граничарите ли? Ти от граничарите ли се уплаши?

Диджус задърпа поводите и Анеис неохотно закрачи по-нататък.

— Е, да... уплаших се мъничко... — призна си откровено Теджус.

— Нима си престъпник?

— Защо пък изведнъж престъпник? Аз само помислих, че ще поискат да ми проверят куфара.

— А ти да нямаш там нещо непозволено?

Позволено, непозволено — мога ли да зная сигурно това! Нали тука имате погранична зона, свои закони . . .

Като говореше това, Теджус мислеше за прашката си, която беше сложил чак на дъното на куфара. Тя беше много силна прашка: камъните хвърчаха на седемдесет и пет метра от нея. Теджус я взе от Рига, за да ходи на лов за врани. А в гората той се надяваше да срещне дивеч по-едър и от враните . . .

— Но нали си пионер? — продължаваше да се чуди и да не разбира Диджус.

— Да.

— И аз съм пионер. И затова не мога да разбера как можа да се уплашиш от граничарите!

— Но аз ги виждам за първи път в живота си!

— И все пак трябваше да знаеш, че граничарите са добри хора, истински съветски хора.

— Че аз от тях не се страхувах! Аз само бях малко нервен.

Диджус помълча, обмисляйки нещо, а после каза:

— Едно е ясно: човек навсякъде може да научи нещо. Ето и ти, рижанецът, ще научиш това-онова в нашите места. След вечеря ще помоля тате да ти разкаже за граничарите. Но още сега запомни едно: граничарите са най-добрите ни приятели. Те са храбри, безстрашни хора... Знаеш ли, миналата година се запали гората ни. А горският пожар е много страшно нещо. И не се знае как би свършило всичко, ако не бяха граничарите. Може би дори и нашата къща би изгоряла... — Диджус помълча и добави: — Ти запомни особено оня офицер, който ти носи куфара. Това е командирът на пограничната застава, капитан Сергей Николаевич. Най-добрият човек на света и мой голям приятел.

Всичко това беше казано така уверено, че Теджус не помисли дори да се съмнява в нещо.

Малките роднини пътуваха в това време по пътя, който пресичаше богатите колхозни земи.

Диджус поясни:

— Това са полята на колхоза „Крайморска нива".

Внезапно Теджус посочи с пръст към морето:

— Е-ей, каква бяла планина!

— Това не е планина, това е бяла дюна, там ние непременно ще отидем, там стават големи работи — каза сериозно Диджус.

После те навлязоха в сенчеста борова гора. В тази именно гора работеше бащата на Диджус. Той беше горски пазач.

Втора глава

ХВЪРЧИЛОТО ЛЕТИ ДО ОБЛАЦИТЕ

Гората, през която момчетата пътуваха, се простираше покрай морското крайбрежие. Тясна ивица разорана земя отделяше гората от редките борове, които растяха по пясъчните хълмове край самото море. Само на няколко места гората се врязваше през оранта към самот-

ните борове по крайбрежието. Ето и там, където беше къщата на горския пазач, гората стигаше чак до морето.

Бащата на Диджус, майка му и малката му сестричка Марите посрещнаха влязлата в двора талига.

— Пристигат! Пристигат! Пристигат! — крещеше Марите и пляскаше с ръце.

Пред входа малкото кривокрако кученце Боби скимтеше радостно и въртеше късата си опашка. Изобщо Теджус беше посрещнат гостоприемно. След като бяха казани сърдечните приветствия, всички влязоха в къщи и внесоха там куфара на рижанеца.

Майката на Диджус веднага се погрижи за вечерята. Беше рано и те винаги вечеряха по-късно, но не бивайе да не се съобразяват с това, че гостът цял ден беше пътувал по море и сигурно беше гладен. Наистина гостът уверяваше, че ни най-малко не е гладен, но все пак не каза никакви сериозни доводи против вечерята. Той може би не стори това от приличие, а може би и затова че наистина беше гладен.

Докато майката нареждаше масата, Теджус отвори куфара си и почна да раздава рижските подаръци. Бащата на Диджус получи пакет ароматен тютюн за лула и книгата „Новото в техниката на лесонасаждането", майка му — красива пъстра забрадка. На Марите бе дадена кукла, която тя веднага нарече Илзите. А на Диджус бе донесена истинска футболна топка.

За майката беше надписан един запечатан плик. Но го взе бащата на Диджус. Той сложи очилата на носа си и разпечата плика. Като прочете писмото от майката на Теджус, той хъкна неопределено и нищо не каза. Навярно в писмото се казваше да държат Теджус по-строго и че мекотата при възпитанието изобщо и особено за момчетата е крайно нежелателна.

След вечеря двете момчета помъкнаха куфара и се качиха в таванската стаичка. До този ден тук спеше Диджус сам, а сега в стаичката вече имаше приготвен креват и за Теджус.

Като остана насаме с братовчед си, Теджус реши да го запознае с най-ценните си вещи — мощната прашка и устната хармоничка. Прашката не направи никакво впечатление на Диджус. Той каза, че с такава глупост в го-

рата няма какво да се прави. И добави, че освен ловджийската пушка на баща му, в къщи има и една малокалибрена винтовка, с която той, Диджус, ходи понякога в гората на лов за хищни птици. И не много отдавна, а тази пролет, той застрелял ястреб. Друго нещо беше устната хармоничка. Но момчетата не бяха успели още да обсъдят както трябва забележителните качества на този музикален инструмент, когато вратата се открехна и в пролуката се подаде кръглото личице на Марите:

— Е, как се настанихте тука?

Какво иска тя? Момчетата се бяха настанили прекрасно и най-сетне всички знаят: където се създава дружба между двама души, там третият е излишен. Но кой знае защо, само Марите не знаеше това — тя дори не помисляше да остави момчетата сами. Нямаше какво друго да правят, трябваше всички да слязат долу в общата стая.

Бащата на Диджус седеше до прозореца и четеше новата книга за гората. Навярно тя беше много интересна, той дори не обръщаше внимание, че се беше здрачило.

— Тате — каза Диджус, — днес Теджус за първи път видя граничари.

Бащата остави книгата настрана, дигна очилата на челото си и погледна Теджус.

— Е, тогаз не изпускай възможността да се запознаеш по-отблизо с тях. Те са много добри хора. Ти учил ли си география в училище?

— Учил съм.

— Тогава знаеш колко обширна е родната ни земя.

— Зная. Много, много е голяма!

— И знаеш, разбира се, че е дълг на всеки съветски човек да пази бдително своята велика родина от враговете, които живеят в капиталистическите страни. Съветският човек, нашата родина имат много приятели в цял свят. Нашите приятели виждат, че съветският човек изгради нов, свободен и красив свят. Но ние имаме и врагове. Те мразят свободата, защото им трябват роби. Трудът на робите е тяхното злато.

— Зная това, свако, аз съм пионер — каза развълнувано Теджус.

— Хубаво е, че знаеш. Значи ти знаеш защо трябва зорко да пазим границите си. Навсякъде. И там, където границата минава през морето, и през знойната пустиня, и през вечните ледове на Арктика. Всяка педя от нашата граница се пази бдително. Никой не може скрито да наруши границите, само птица може да прехвръкне безнаказано. И ето тази свещена служба по границите на нашата родина изпълняват храбрите войници, които ти днес си видял. Лесно може да ги познае човек. Ти си забелязал, че носят зелени фуражки... — Горският пазач помълча, погледна през потъмнелия прозорец и продължи:— Какво лошо време се случва понякога! Дъжд се лее, вятър вие, бурята реве... Или зимно време: засвири фъртуна, виелица... И в такова време тези храбри войници са все пак на поста си — дене и нощем, сутрин и вечер. Винаги.

— А как виждат в тъмнината, особено когато има буря или виелица? — попита Теджус.

— Когато човек е истински бдителен, той вижда добре във всяко време. Когато човек е истински безстрашен, той при всякакви условия ще види и ще чуе врага. Граничарите са тъкмо такива хора. А на тях добре помагат и специално обучени кучета.

— Обучени кучета ли?

— Да, обучени кучета.

Нищо чудно, че през нощта Теджус сънува грозно бушуващо море. По брега през всеки метър седяха огромни кучета. А на пясъчните дюни се бяха притаили въоръжени хора, които гледаха тъмното море и виждаха всичко там...

С прекрасна слънчева утрин започна животът на Теджус в къщата на горския пазач. Много скоро Теджус има възможност да покаже способностите си. Най-напред той учуди Диджус с умението си да прави хвърчила. Почти всичко необходимо за това се намери в куфара на Теджус: лист здрава хартия и кълбо конци. Тънки треснчици момчетата надялаха от едно орехово дърво. После тези трескчици бяха грижливо изсушени в нишата на печката.

Няколко часа момчетата рязаха, рендосваха и лепиха. Главен организатор на работата беше Теджус. Диджус само изпълняваше заповедите на своя нов приятел. Най-после прекрасното хвърчило с дълга опашка от липово лико беше готово. И тогава дойде Марите:

— Вие какво правите тука?

— Каквото трябва, това правим — отвърна строго Диджус.

— О-ле-ле, какво е това?

— Това е хвърчило — обясни важно Теджус.

— И какво ще правите с него?

— Ще полетим на луната.

— О-ле-ле, и аз искам да полетя!

— Момичета не бива да ходят там.

— Защо?

— Затова защото не бива, това е.

— А пък аз ще се оплача на тате.

— Оплаквай се...

Но Марите съвсем нямаше навика да тича да се оплаква. Тя искаше само да посплаши момчетата, но като видя, че те дори не мислят да се плашат, реши да не се отделя нито на една крачка от тях.

— Готово! — извика Теджус, като върза на опашката на хвърчилото едно червено пискюлче. Пискюлчето направиха от хартиената роза, която вече много години стърчеше над огледалото без всякаква полза.

Решиха да пуснат хвърчилото веднага следобед. И за да избягнат нещастни случаи (хвърчилото може например да се закачи о някое дърво), уговориха се да отидат на брега на морето. Марите трябваше да изцеди насила няколко сълзички, докато момчетата не обещаха да я вземат със себе си.

По пътечката до морския бряг имаше почти три километра, но сега дори на Марите пътят се стори съвсем кратък.

Морето се вълнуваше малко повече, отколкото в деня, когато Теджус пристигна в Рига. Никъде не се виждаше жив човек.

— Най-хубавата обстановка за пускане на хвърчило — заяви авторитетно Теджус.

Децата поседнаха да си починат. Все пак не мислете, че е така леко и просто да носиш залепената скъпоценност три километра и да се опасяваш от всяко клонче, от всяка купчинка пръст.

Но ето че Теджус застана с лице срещу вятъра, подигна хвърчилото в протегната си ръка и се завтече. Пуснатото хвърчило се замята, но Теджус започна бързо да развива кълбото с конците. И хвърчилото сякаш разбра какво искат от него: престана да се мята и започна красиво да се издига нагоре. Хартиената въртележка, прикрепена върху хвърчилото, издаваше звук, който приличаше на рева на самолетен мотор. Зачервеният от вълнение Теджус отпущаше бавно конеца и хвърчилото се издигаше все по-високо и по-високо. Диджус и Марите стояха потресени: наистина в града умеят да правят чудни неща. . .

— Ще се издигне ли високо? — попита Марите.

— Колкото конецът позволи — отговори небрежно Теджус.

А как иначе може да се отговаря на подобни въпроси, и при това когато управляваш летящо хвърчило!

— А до облаците ще се издигне ли? — не мирясваше Марите.

— Ако стигне конецът, може и по-високо да се издигне — отговори Теджус и с огорчение забеляза, че кълбото конци е вече на привършване.

До облаците хвърчилото не се издигна, но навярно до тях беше останало съвсем малко, защото грамадното хвърчило сега изглеждаше не по-голямо от лястовичка, а мощният рев на въртележката едва се чуваше.

— Много е хубаво! — чу се внезапно до тях на руски език.

Децата се слисаха от изненада. Добре, че Теджус предвидливо беше намотал края на конеца няколко пъти около ръката си, иначе от уплаха непременно би изпуснал конеца и хвърчилото можеше да отлети кой знае къде.

Двете момчета и Марите се озърнаха: зад тях стояха двама граничари с автомати през рамо. Краката на Теджус се вдървиха: е-е, сега направиха някоя беля, навярно хвърчилото е нарушило границата... И откъде пък изскочиха? Нали по брега нямаше жив човек...

А граничарите сякаш не забелязваха уплахата на Теджус. Килнали фуражки на тила, те наблюдаваха полета на хвърчилото и при това имаха съвсем миролюбив вид.

— Е, добре, ами писмо можете ли да изпращате? — попита единият граничар.

От вълнение всичките знания на Теджус в областта на руския език се изпариха и той не разбра въпроса.

— Не можем — отговори Дйджус.

— Тогава аз ей сега ще ви науча — каза граничарят и като извади един вестник от джоба си, почна да го къса на равни квадратчета.

После той каза:

— Теджус, подай ми сега конеца.

Теджус вече разбра това и внимателно подаде края на конеца на граничаря. Граничарят взе едно квадратче хартия и го нанизa на конеца. И веднага вятърът го подгони нагоре по конеца. След няколко секунди „писмото" вече достигна хвърчилото.

— Хайде сега, опитай сам — граничарят върна края на конеца на Теджус и му даде снопчето „писма".

И петимата като стари приятели се разположиха удобно на едно пясъчно хълмче и въздушната поща работи непрекъснато дотогава, докато не се свършиха всички

запаси от хартия. После граничарите погледнаха часовниците си, сбогуваха се с децата и веднага изчезнаха в крайбрежните борове. Внезапно Диджус си спомни нещо и се завтече след граничарите с вик:

— Другарю сержант! Другарю сержант!

Гласът на граничаря му се обади иззад боровете.

— Много ви моля, кажете на капитан Сергей Николаевич, че в неделя ще му дойдем на гости.

— Добре, ще кажа — отвърна гласът иззад боровете.

Вече се свечеряваше, когато децата се връщаха в къщи. Теджус попита:

— А той откъде е научил името ми?

— Граничарите знаят всичко, което става в района им. И познават всеки човек — отговори Диджус и премести хвърчилото в другата си ръка, за да му бъде по-удобно да го носи.

Трета глава

ЗАСТАВАТА

Момчетата се порадваха на хвърчилото и почнаха да се занимават с друго. Още повече че изборът на заниманията им беше неограничен. Първо, Теджус беше смаян от барометъра на Диджус. Това беше наистина интересно нещо! И колко просто беше всичко! Диджус намери едно сухо елово клонче, обели му кората и го закова на стената на хамбара. Клончето беше малко извито и краищата му бяха обърнати надолу. Наравно с краищата на клончето момчетата прекараха с тебешир равна линия. И барометърът беше готов. Няколко дни момчетата проверяваха точността на своя уред — той работеше изправно. В зависимост от това, дали се очакваше дъждовно или слънчево време, краищата на еловото клонче или се отпущаха по-надолу от тебеширената линия, или се издигаха над нея.

Барометърът на Диджус никога не грешеше. Дори бащата на Диджус отиваше понякога вечерно време при хамбара да види какво предвещава там барометърът.

В събота вечер момчетата наблюдаваха особено грижливо своя барометър. Нямаше никакво съмнение — утре времето щеше да бъде слънчево.

Барометърът не ги измами и този път.

В неделя сутринта Теджус се събуди, когато един слънчев лъч попадна право в очите му. Той отвори очи и почна да слуша утринния птичи концерт. Тогава се събуди и Диджус.

— Какво е времето? — попита преди всичко той.

— Милион! — възкликна Теджус.

Вече няколко дни думата „милион" не слизаше от устата на Теджус. И тя означаваше най-високата оценка на нещата или събитията. Теджус беше усвоил тази думичка от местния работник Петер Сала — бивш латишки гвардеец, с когото момчетата много се сприятелиха. Когато Петер Сала, наточил брадвата, прекарваше нокет по острието и се убеждаваше, че брадвата е остра като бръснач, той се провикваше: „Милион!" Когато жена му донасяше в гората за обед печено свинско с лук, Петер зарадван казваше високо: „Милион!" Ако му се удадеше бързо и умело да повали някой бор, той се провикваше из цялата гора: „Милион!"

Всеки знае колко бързо полепват о хората такива думички и изрази. Като хрема: едва си намокриш краката и вече започваш да кихаш. Та и към Теджус прилепна така този „милион". Марите каза, че това не е хубаво, защото говори за слабост на характера. Но какво разбират момичетата от мъжки характер! Тя просто повтори нечии чужди думи...

Момчетата в миг скочиха от постелките, а в следния миг те бяха вече облечени. Нищо чудно, защото трябваше да нахлузят само панталоните си.

Още след един миг те бяха вече при кладенеца и се миеха с такова ожесточение, че оня, който се бои от вода, би трябвало да не приближава на по-малко от десет крачки до кладенеца.

— Милион! — каза Теджус и момчетата, подсвирквайки с уста, тръгнаха да закусват.

Майката на Диджус провери дали момчетата наистина са се измили добре и тогава всички насядаха около масата.

— Значи днес отивате на заставата? — попита бащата.

Теджус отговори:

— Не. Днес отиваме на граничния пункт на гости на капитан Сергей Николаевич.

— Милион! — изписка Марите и от смях едва не се задави с кафе.

Баща ѝ се усмихна едва забележимо:

— Това е едно и също, Теджус. Ти просто още не знаеш, че в нашия окръг по-често казват застава, а не граничен пункт. Така е по-кратко и по-просто.

Теджус се изчерви и навъсено, изпод вежди погледна Марите: „Добре, почакай, катерицо, ние ще си видим сметките с тебе". И прекрасно знаеше, че няма да си върне за обидата, защото това момиче винаги се оказва право и постига каквото поиска. А пък е неприятно. Е, че коя е тя, тази Марите? Два пъти по-ниска от него и силите ѝ като на мишле...

Момчетата весело крачеха по горската пътечка и не обръщаха внимание на това, че слънцето доста силно припичаше гърбовете им. Гората ставаше все по-рядка и по-рядка, и ето че нашите пътници излязоха до реката. По-нататък пътечката се виеше по брега.

— Ти само не се страхувай — каза внезапно Диджус.

Теджус дори се спря от възмущение:

— На мене ли говориш това?

— На тебе — потвърди Диджус.

— Видял ли си Теджус да се страхува от нещо? Или някой друг е видял това? На такъв човек може да се даде голяма награда.

— А няма ли да получи награда оня, който докаже, че Теджус пътува веднъж на параход от Рига? — попита лукаво Диджус.

— Аха, ти говориш за това значи... Е, тогава аз още не бях тукашен човек... А ти как мислиш, има ли риба в тази река?

— В тази река иде лакерда от морето. А за други риби няма какво да говорим — с лопата да ги ринеш.

Теджус отвори уста да каже нещо, но изглежда не се реши. По-нататък момчетата вървяха мълчаливо.

Гората свърши и нашите пътници се намериха пред необгледно поле. В далечината на разни места се виждаха купчини дървета и в сенките им — покриви на сгради.

Особено гъсти бяха дърветата край реката. Диджус започна да разказва, че в Латвия всички реки и поля изглеждат както тези. И че само там, където има степи или пустини, реките текат по гола равнина. И на човека се струва, че реките нямат брегове, а водната лента просто лежи на съвсем гладко място. Диджус беше чел всичко това в някаква книга и веднага честно си призна това. Но Теджус каза, че за всичко това той не само е чел, но е слушал от другаря си, който гостувал цяло лято на пионерите в Казахстан и там видял всичките тези неща със собствените си очи... След такова заявление лекцията на Диджус за реките можеше да се смята за напълно провалена. Защото, както това често се случва в живота, слушателят се оказа по-умен от лектора.

Момчетата приближаваха до един малък чифлик, разположен на брега на реката. А по-далеч и по в ляво имаше голям чифлик от няколко сгради, но се виждаха само покривите и комините, защото постройките от всички страни бяха заобиколени с висок, боядисан в жълто стобор.

— Какъв е този чифлик? — попита Теджус. — Стоборът му е като на ябълкова градина.

— Това е то пограничната застава — поясни важно Диджус, почувствувал отново превъзходството си.

— Аха, ето значи каква била тя, тази застава! Ами къде са граничарите?

— Граничарите са там, където трябва да бъдат. Ето ти сега не ги виждаш, но можеш да бъдеш уверен, че те отдавна вече са те забелязали.

Теджус се спря:

— И тебе ли?

— И мене, разбира се.

Това успокои малко Теджус и момчетата тръгнаха понататък.

Скоро пътечката се разклони на две: едната водеше към жълтия стобор, другата — към чифлика, разположен край реката. Теджус искаше храбро да закрачи право към жълтия стобор, но Диджус го спря:

— Отначало ще отидем във Водната долина. Капитанът може да е у дома си.

— Нима капитанът не живее в заставата?

— Не, капитан Сергей Николаевич и още неколцина погранични офицери живеят във Водната долина. Така се нарича ей оня чифлик край реката.

Момчетата влязоха в двора на Водната долина. Тука беше тихо и безлюдно. Само петелът, заобиколен от ято кокошки, се разхождаше важно край кладенеца.

— Няма никой. Я хайде по-добре да се махаме, иначе могат да помислят, че търсим нещо тука — продума шепнешком Теджус.

— Трябва да има някой — възрази също шепнешком Диджус: навярно тишината на Водната долина подействува и на него.

И този „някой" веднага се показа. От къщи излезе млада жена със синя кана в ръцете. Като видя момчетата, тя тръгна срещу тях.

— Я виж какви гости са ни дошли! — каза тя весело и приветливо на руски.

Само от добрата ѝ усмивка на момчетата отведнъж олекна на сърцата.

— Това е Теджус, мой роднина от Рига. Дойдохме на гости на капитан Сергей Николаевич. Той ни покани! — отведнъж съобщи всичко Диджус.

— А на мене не искате ли да гостувате? Аз също чаках гости.

— Но, разбира се... то се знае... и на вас — измърмори Диджус.

Наистина излезе доста неучтиво: да говори за капитана и съвсем да забрави за жена му, стопанката на къщата.

— Серьожа отиде на реката, там има поставени мрежи. Но той вече скоро ще дойде. А вие ми помогнете да донеса вода... За пиене вземаме вода от извора — ей там край върбата. Изворната вода е студена като лед и прозрачна като кристал...

Разговаряйки и тримата тръгнаха към извора, който бликаше от земята до корените на една стара, израснала на речния бряг върба. Из пътя Елисавета Михайловна — така се казваше жената на капитана — разпитваше момчетата как са Марите и другите обитатели на дома на горския пазач. Тя познаваше всички много добре.

Теджус понечи да носи пълната догоре кана, но тогава откъм реката се чу плясък на вода и иззад храстите

се показа една лодка. На носа на лодката с весло в ръка стоеше капитанът. Той видя децата и викна:

— Е-хей! . . .

Лодката спря до брега и момчетата се ръкуваха с капитана. В лодката подскачаха три щуки, отваряше и затваряше уста голям костур.

Елисавета Михайловна тръгна с каната към къщи, а момчетата седнаха в лодката. Капитанът трябваше да провери още една мрежа. Когато почнаха да издърпват мрежата, в нея блясна като сребро голяма лакерда.

„Мил . . .“ — искаше да викне Теджус любимата си думичка, но си спомни овреме думите на Марите за слабия характер. Капитанът не трябваше да забележи нищо такова.

После рибарите се върнаха в къщата, където живееше капитанът. А Теджус нямаше търпение да попадне по-скоро в двора зад жълтия стобор. Нима капитанът днес няма да има никаква работа там и няма да отиде на заставата? А ако отиде дали ще вземе и тях? Може би там изобщо не пускат външни хора . . .

Като пийна заедно с момчетата чай със сладко (това сладко беше необикновено вкусно!), капитанът погледна ръчния си часовник и каза:

— Време е да вървя на работа.

Момчетата тревожно се спогледаха. Капитанът забеляза това и се усмихна:

— Ще дойдете с мене. Ще видите как живеят граничарите. Може някой от вас да поиска да стане граничар.

От радост сърцето на Теджус затупка в гърдите. Диджус не отиваше за първи път там и се държеше поспокойно.

Докато вървяха по пътечката към заставата, капитанът внезапно се спря, обърна се към Теджус и каза сериозно:

— Изобщо в заставата няма да видите нищо тайно. Местните жители честичко наминават при нас. Но все пак първият закон в нашата служба е да не говорим много за работата си. Надявам се, че ще имате това пред вид.

— Непременно! — каза тържествено Теджус.

Момчетата минаха през малката портичка, която беше до вратата . . . Няма да тръгнем след тях. Щом не бива

да говорим много, няма да говорим. Граничарите са хора гостоприемни и всеки сам може да им отиде на гости. А сега по-добре да се разположим на ей тази хубава поляна край вратата. В неделен ден няма къде да бързаме . . .

Първото, което чуваме, седнали тук, е един силен, решителен глас:

— Заповядвам да тръгнете в защита на границата на Съветския Съюз.

Ясно, това е гласът на капитан Сергей Николаевич.

И ето, от портичката излиза отряд граничари с автомати. Отряда командува сержантът, оня същият, който научи момчетата да изпращат „писма“ на хвърчилото.

Граничарите заминаха и ние отново сме сами на поляната. Трябва да се запасим с търпение, защото там, зад стобора, Теджус и Диджус има какво да погледат.

Те дори не мислят да си тръгват оттам. Минават час, два.

Едва следобед на портичката се появяват Теджус и Диджус. Лицата им са поруменели от вълнение: изглежда, че са видели там нещо много интересно. Заедно с тях излиза един граничар с бляскава значка на гърдите.

Сега вече и Теджус знае какво означава такава значка. Ако някой от граничарите носи такава значка, това значи, че той е отличен граничар. А още по-почетно е да се носи медал с надпис „За отличие при охрана на държавната граница на СССР". И ако някога Теджус стане граничар, той непременно ще заслужи такъв медал.

Независимо от това, че прекараха доста дълго време в заставата, момчетата не се тъкмят да си отиват. Заедно с граничаря те седят на същата поляна, където седим и ние с вас. Те чакат нещо.

И ето че дочакаха! Започва нещо удивително и странно! От портичката излиза един човек в много дълго палто, с дълги, предълги ръкави. Ръкавите и полите на палтото се влачат по земята.

— Това е специален тренировачен костюм, за да не може кучето да хапе човека — забързано пошепна Диджус на Теджус.

Човекът в странната дреха се отдалечава на загзаг, като обърква следите си. После той се провира под моста и изчезва в крайбрежните храсти. След няколко минути той отново се появява, криволичи, като скрива следите си по брега и се скрива в купчина големи камъни.

Щом странният човек се скри, граничарят опря свирката до устните си. Чу се рязко свиркане и веднага на портичката се показа огромно куче овчарска порода. Един въоръжен граничар го задържаше с мъка за дълъг ремък. Косата на Теджус настръхна: защото ремъкът е само ремък! Всичко става! Ами ако такъв звяр се хвърли върху тебе — какво ще стане тогава? . . .

Но красивото и силно куче не обръщаше никакво внимание на момчетата. Отпуснало муцуна до самата земя, то се дърпаше напред с такава сила и бързина, че граничарят, който държеше ремъка, тичаше с всички сили след него.

Кучето криволичи също както оня странен човек в дългото палто. То тича мълчаливо. Но ето при моста то се спира за минута, после се дърпа първо на една страна, после на друга. Спира се, започва да души земята. И внезапно уверено се хвърля под моста, изтичва на брега и изчезва в храстите. Граничарят върви навсякъде след него, и не му е лесно. Това е наистина бясно тичане.

Без да сваля поглед от кучето, Теджус каза тихо:

— Ей, аз не бих могъл да тичам така!

— И аз — обади се Диджус.

Граничарят и кучето, които току-що бяха изчезнали в храстите, се появяват отново на брега и тичат право към купчината камъни. Кучето скоква върху камъните, впива зъби в палтото и измъква странния човек. Граничарят насочва автомата си към заловения. Сега кучето залая.

Показното учение мина великолепно.

Мил . . . това е наистина славно! — викаше Теджус, като пляскаше възторжено с ръце.

Диджус също беше много развълнуван.

Докато момчетата се опомнят, граничарят, кучето и заловеният се връщат на поляната пред заставата. Кучето през цялото време лае. Граничарят държи автомата си готов за стрелба. И цялата тази процесия изчезва зад жълтия стобор . . .

Слънцето залязваше вече. Момчетата крачеха към дома си по сенчестата горска пътека. Те се редуваха да носят огромната лакерда, която жената на капитана, Елисавета Михайловна, им подари. Славно угощение ще има в семейството на горския пазач! . . . В друго време тази лакерда би предизвикала у тях възторг и безкрайни разговори. Но днес лакердата беше само тежък товар, нищо повече. Всичките им мисли оставаха там, на заставата . . .

— Видя ли стенвестника? — пита Диджус.

— Видях го, разбира се! Казва се „Чекист". След всичко, което капитанът разказа, сега зная какви безстрашни хора са те. Защото пазят Съветския Съюз от тайните врагове. Всички граничари са също чекисти. И аз ще стана чекист. Ще отида да работя или на границата, или в Министерството на държавната безопасност. Само че пò ми харесва да стана граничар. Ох, как ми се харесва ей така, с кучето да гоня престъпника . . . Нека само да се покаже такъв край границата! Веднага „Стой!" — и с него е свършено! — възторжено говори Теджус.

— А позна ли оня, който беше преоблечен като престъпник?

— Не.

— А пък аз го познах. Това беше същият граничар, който свиреше на акордеон.

— Вярно ли?

— Е, вярно, разбира се!

— А ти помниш ли разказа на капитана за някакъв филм? Как пионерите отгледали едно малко кученце, обучили го и го подарили на граничарите. Помниш ли?

Момчетата се спогледнаха многозначително и вече не продумаха нито дума чак до дома си.

Четвърта глава

МОМЧЕТАТА ПОЛУЧАВАТ КУЧЕНЦЕ

Минаваха ден след ден. На момчетата беше интересно навред: и в къщи, и на плажа, и в гората, където работеха работници от лесничейството. Но след посещението в заставата момчетата някак притихнаха, сякаш някаква натрапчива мисъл измъчваше през цялото време и двамата. Понякога Теджус се откъсваше от мислите си и произнасяше по разни поводи възторжени речи. А Диджус все повече мълчеше или си мърмореше нещо неразбрано под носа.

Една вечер, когато Диджус и Теджус вече се вмъкнаха в леглата си, но още не бяха успели да заспят, Теджус каза:

— Нали и ние сме пионери!

— А бе ние сме пионери — обади се замислено Диджус, — само че всяко куче не става за тази работа. Трябва чистокръвно овчарско куче. А откъде да го вземем?

Така момчетата продължаваха разговора, който бяха почнали на връщане от заставата.

— Ами ако се посъветваме с баща ти? — вече на заспиване предложи Теджус.

Те не можаха да измислят нищо друго и решиха още в най-близкия неделен ден да поговорят с бащата на Диджус.

Бащата изслуша внимателно момчетата и каза:

— Хубава идея. Но трябва хубавичко да се обмисли. Аз, разбира се, зная това-онова за кучетата и бих могъл да ви помогна. Но най-добре е да се посъветвате с моя брат, чичо ви Мартин.

— Нашият чичо Мартин има брада — поясни Марите, която също седеше там и старателно шиеше нова рокля на куклата си.

— Не се намесвай в разговорите ни, моля ти се. И после не се знае дали мама ти е позволила да вземеш шевната машина — каза сърдито Теджус.

— А ето че ми позволи! И ми позволи затова, защото умея да пазя вещите. Аз още никога не съм изгубвала ножче, както един мой роднина от Рига!

— По-тихо, деца! — каза бащата. — Ти, Диджус, напиши писмо на чичо си Мартин. Ако е по нашите краища, нека да намине към нас.

С това разговорът с бащата свърши.

— А къде живее този брадат чичо? — попита Теджус.

— Той е началник на горския район и живее на двадесет километра оттука, в гората, която се нарича Салтене.

— Да, нищо друго няма да измислим, трябва да пишем писмо. Може би ще дойде . . .

Още същия ден писмото беше написано.

„Скъпи чичо Мартин!

Поздравяваме те горещо. Всички сме живи и здрави. Нашият роднина от Рига — Теджус — също е здрав. Ако ти се случи да пътуваш насам, моля те много да се отбиеш

при нас. Тате и всички ние имаме една много важна работа с тебе. Ако можеш, ела по-скоро.

Със сърдечен поздрав Диджус.

Забележка: Буквите излязоха криви, защото Марите шие на машината и през цялото време тръска масата."

Мина повече от седмица, а чичото ни се чуваше, ни се виждаше.

Но веднъж, когато в къщата на горския пазач бяха току-що станали от трапезата, по пътя се чу страшен грохот, а след това в двора се втурна един кабриолет, който дигна облак прах.

— Това може да бъде само чичо ви Мартин — каза бащата.

— Да, това е чичо! Това е чичо Мартин! Само той умее да пътува така! — възторжено извика Марите и първа се втурна да посреща госта.

На двора нетърпеливо тъпчеше на едно място хубав тъмнокафяв кон, впрегнат в кабриолет. Горе на колата беше седнал тържествено грамаден мъж с широка и гъста побеляла брада. Това наистина беше чичо Мартин.

— Привет на вашия дом! — провикна се гръмливо чичото и пъргаво скочи на земята.

Поздравът на чичото беше толкова могъщ, че се чу навярно на цял километър.

— Стой! — със същия гръмоподобен глас заповяда той на коня, хвърли поводите и тръгна срещу изтичалите от къщи роднини.

Той грабна първо Марите и я подхвърли три пъти във въздуха, като викаше: „Здравей, огромна лесничейко!" Марите пискаше от щастие. После той се ръкува с бащата и с момчетата. Момчетата той поздрави с вика: „Големите ловци! Големите ловци! Трябва да ги пускате само на лов за мечки и нищо повече! Няма защо да ядат даром хляба!"

Могъщият и жизнерадостен глас на чичо Мартин не млъкваше нито за минута. През цялото време чичо Мартин беше в движение, постоянно хващаше с две ръце брадата си и я разделяше на две. Марите не се отделяше нито крачка от чичо си.

Но ето че всичко е казано за здравето на членовете на семейството на горския пазач, всичко е казано за гората, която се намира под негова грижа, и чичото пита:

– Ами каква е тази важна работа, за която писа Диджус?

Дойде време да говорят момчетата.

— Аз . . . аз . . . аз . . . ние . . . — започна Теджус.

Той не можа да каже нищо повече: чичо Мартин го гледаше с големите си пламтящи очи, а това можеше да смути не само момчето.

Като не дочака отговор от Теджус (а чичо Мартин просто не умееше да чака!), той се обърна към Диджус.

— Чичо Мартин! Ние искаме да те помолим . . . много да те помолим: намери ни едно чистокръвно кученце овчарска порода. Искаме да го отгледаме, да го обучим и да го подарим на граничарите!

– О-о! – възкликна чичо Мартин и раздвои брадата си. После той погледна горския пазач: — Чудесно! Ти си отгледал юнаци! Жалко, че нямам такива юнаци. Гледай ти, те вече разбират от работа . . . А кучето, мили мой, това е . . .

И чичо Мартин започна да разказва разпалено какво нещо е кучето. Момчетата слушаха ухилени до уши.

Едва когато сядаше в кабриолета, чичо Мартин каза:

— Куче ще получите!

Отново се дигна облак прах и сякаш не беше имало ни чичото, ни хубавия му кон, ни кабриолета . . .

Минаваха дни. Минаваха седмици. От чичото – никаква вест. Момчетата вече неведнъж стигаха до извода, че чичо Мартин е забравил обещанието си и че те ще видят кученце, когато си видят ушите.

Щом чичо Мартин е обещал нещо, той ще го направи — каза Марите. — А вие просто нямате търпение. И после, напразно мислите, че чистокръвните кученца се търкалят по пътя, хвани го за опашката – и готово. А чичо има и друга работа, не само да ви търси кученца . . .

Момчетата трябваше да признаят, че Марите и този път има право, но от това не им стана по-леко. Разбира се, казват, че обещаното се чака три години, но нали не е казано дали е лесно да се чака през тези три години . . .

Марите наистина имаше право. В един прекрасен ден отново се чу громолене на колела и сред кълба прах в двора влетя чичовия Мартинов кабриолет. Чичо Мартин държеше в ръце една кошничка. Когато сложиха кошничката на тревата, над единия ѝ край се надигна една тъмна муцунка.

Беше кученцето. Чудесно кученце!

Марите вече искаше да го вземе в скута си и да го погали, но чичо ѝ каза строго:

— Да го помилваш може, но не бива да го вземаш на ръце. Кученцето не е нито играчка, нито котка!

В това време кученцето се окуражи, измъкна се от кошничката, протегна настръхнало муцунка и започна да души явно непознатите му миризми. Като местеше непохватно крачка, то тръгна на една страна из двора. Предстоеше му да се запознае с огромен и необикновен свят.

Децата с възторг разглеждаха кученцето. Дъхът на момчетата спираше от вълнение.

— Отведнъж личи чистокръвното куче. Виждаш ли как мърда ноздрите си — пошепна Теджус.

— А какви уши! — добави Диджус.

Чичо Мартин извади от джоба си лист хартия, разгъна го и го даде на Диджус:

— Ето ти документ, Диджус. Тука с подпис и печат се удостоверява, че кученцето е от чистокръвна порода. Пази документа, за кученцето той е същото, каквото е паспортът за човека. Документ за цял живот.

На двора под сянката на старата ябълка имаше малка беседка с масичка. Там именно седна чичо Мартин. Той помоли горския пазач да настани коня за нощуване и съобщи, че ще гостува до утре.

— Днес ми се случи по-свободен ден — каза чичо Мартин. — А освен това ... — той погледна момчетата и раздвои брадата си — освен това ще трябва да дам основен инструктаж на новите наставници на кучето, иначе те ще развалят ценното животно. Гарантирам, че в цялата република няма да се намери по-хубаво кученце!

— Ние няма да го развалим ... — замислено каза Теджус, като не сваляше очи от кученцето, което се хващаше със зъби за роклята на Марите. — Ние много го обикнахме.

— Охо! Че тъкмо затова ще го развалите я, защото го обикнахте — каза чичо Мартин. — Котка може да се милва, а кучето трябва да се възпитава строго... — чичото помълча малко и добави: — както и момчетата... Я слушай — обърна се той след това към Диджус, — я ми намери молив и хартия!

Диджус веднага донесе тетрадка и молив.

— Седнете тука!

Момчетата седнаха на пейката срещу чичо си.

— Отворете си ушите... може и устата... нищо да не изпуснете, нищо да не забравите! Най-главното да се запище. Разбрахте ли? — И чичо Мартин заговори, като учител през време на урок: — За караулна служба са годни няколко породи кучета. Но особено добре изпълняват тази служба овчарските кучета — южноруските и немските.

— А те защо се казват немски? — попита Марите.

Докладът на чичо Мартин беше заинтересувал и нея и тя се беше приближила тихичко до беседката, притаила се беше там и не сваляше очи от чичо си.

Чичо Мартин беше явно недоволен, че го прекъснаха, но като погледна любимката си, отговори:

— Затова защото тази порода кучета е била създадена и развъдена в Германия. Всички кучета, които у нас, в Латвия, се наричат „вълци“, са също немска овчарка.

— Ами тогава защо у нас ги наричат „вълци“? Нали те пазят овцете, а не ги ядат.

— Нарекли са ги така, защото много приличат на вълци. Разбрано ли е?

Но не беше така лесно да спре човек Марите.

— Ами ако изглеждат като вълци, защо са овчарски? Не могат едновременно да приличат и на вълк, и на овца! — Марите искаше да знае основно всичко.

— Не пречи! — шътна Теджус на Марите.

— Да, чичо, нека да не ни пречи — замоли се и Диджус. — Ако започне да досажда с въпросите си, няма да ѝ стигнат два дни. Така никога няма да стигнем до най-важното...

— Но щом ще обяснява, трябва всичко да обяснява разбрано — настояваше на своето Марите. — И тате мисли така. Всичко трябва да се говори разбрано.

Чичо Мартин се усмихна.

— В това, разбира се, има и частица истина — каза той. — Виждате ли, деца, овчарските кучета са били отглеждани да пазят овцете. Но те съвсем не приличат на овце.

— Аха! Сега всичко ми е ясно! Продължавай, чичо. — Най-после Марите беше задоволена.

— Освен това за караулна служба подхождат и кучета от породата ердел-териер и доберман-пинчер — продължаваше чичото.

Като чуха странните названия на кучешките породи, момчетата наостриха уши.

— Какви трудни думи! — измърмори Диджус.

Но тъй като чичото повтори тези трудни думи, трябва да мислим, че момчетата ги записаха правилно. А ето че на Марите тези думи се харесаха и тя с удоволствие ги повтаряше: ердел-териер... доберман-пинчер...

— Но нима други кучета не могат да се обучат? — попита Теджус.

— Всяко куче може да се обучи. Нужно е само търпение — каза чичото. — Но ей тези породи кучета, които изброих, могат по-добре от другите да помагат на грани-

чарите. Тези кучета имат ценни качества — те са силни, издръжливи, имат добро обоняние, те вярват само на своя господар и . . .

— Чичо — намеси се отново Марите, — разкажи ни повече за всички тези кучета, та отведнъж да ги познаваме, когато ги срещнем.

— Млъкни поне веднъж! — каза ядосано Теджус.

Той нямаше търпение да узнае най-главното — как да обучават кученцето, на което, нека кажем, беше омръзнало да тича из двора и беше клекнало край беседката. Като видя, че никой не му обръща внимание, кученцето започна да лае с много тъничко гласче. Всички се засмяха. Дори Теджус забрави, че се сърди на Марите.

— Хм . . . да, ето какъв въпрос зададе буболечицата! — Чичо Мартин вдигна ръце да раздвои брадата си, но се отказа и се ограничи само с това, че се почеса по тила. — Хм . . . трябва да си спомня . . .

Чичото седна до Диджус, взе тетрадката и молива и почна да рисува. Скоро в тетрадката на Диджус бяха нарисувани кучета от всички изброени от чичото породи.

— Колко е хубаво! — възкликна Марите.

А момчетата — те просто онемяха от учудване: те не подозираха, че чичо Мартин умее така славно да рисува!

— Сега отведнъж ще ги познаем, когато ги срещнем — каза Теджус.

Като се наслади на възторга на децата, чичото попита:

— Е добре, а сега я ми кажете каква порода е нашето кученце?

Всички почнаха да разглеждат кученцето, а то сякаш разбра, че става дума за него и започна весело да върти опашка. Момчетата внимателно разглеждаха кученцето и го сравняваха с кучетата, които бяха нарисувани от чичо Мартин.

— То е още много малко и затова е трудно да се познае — почна да се оправдава Теджус.

— А аз все пак мисля, че това е немска овчарка — уверено каза Диджус.

— Съвсем правилно — извика чичо му. — Това е чистокръвна немска овчарка. В нашия климат тези кучета

най-добре от всички надушват следите. Вие знаете ли какво нещо е климат?

— Знаем! — отговориха в един глас момчетата.

— Климат — това е, когато вали дъжд или грее слънце — намери за нужно да поясни Марите.

— Почти правилно — усмихна се чичо ѝ.

— Чичо Мартин — почна да се моли Диджус, — некога ще започнете да говорите за това, как да обучаваме кученцето, че да стане умно и добре да помага на граничарите?

— Чакай! Чакай! — каза чичо Мартин и вдигна многозначително пръст към небето. — Пословицата казва: „Бързата кучка слепи ги ражда". Не бързай като теле пред майка си. — Чичо Мартин стана сериозен и рече: — Записвайте сега. Кучето може да се използува в караулната служба само след съответно обучение или иначе казано, след дресиране. А дресирането е постепенното приучване на кучето да изпълнява заповедите на дресировача. Ясно ли е, разбрано ли е?

— Засега е ясно и разбрано — обадиха се момчетата.

— Напълно ясно — потвърди Марите.

— По-нататък ще стане по-трудно — каза чичо Мар-

тин, пое с пълни гърди въздух и продължи: — Когато казват: умно или глупаво куче — какво имат пред вид?

— Е-е, че това казват и за хората — неизвестно защо се обади Марите.

По този път чичо Мартин дори не се обърна към любимката си. По-късно Теджус обясни, че в този момент чичо Мартин „концентрирал мислите си".

— Та значи — почна сам да си отговаря чичо Мартин, — когато казват: умно куче или глупаво куче — това и в двата случая нищо не значи. Нещо повече: не е правилно да се говори така. Ум и мисъл има само човекът. А животните имат само инстинкти. А инстинктът служи за задоволяване жизнените потребности на животното. Ясно ли е, разбрано ли е?

Децата мълчеха. Чичо Мартин продължаваше:

— В нашата страна дресирането на кучетата става на строго научна основа...

Теджус въздъхна тежко, но чичо Мартин не обърна никакво внимание на това. Навярно научният разговор за кучетата беше негова любима тема. И той говореше, говореше и усилваше все повече и без това силния си глас. Лекцията на чичо Мартин се чуваше далеч, чак в гората.

— Дресирането на кучетата се извършва на основата на научни теории, открити от великия и славен руски учен академик Павлов. По-специално на основата на учението му за условните и безусловните рефлекси. Какво нещо са рефлексите? Това е отговорът на животинския организъм на някакво дразнене. Рефлексите могат да се разделят на условни и безусловни. Безусловните рефлекси животното получава по наследство и няма нужда да го обучават на тях. Има ги и у всяко куче. Рефлексите биват прости и сложни. С растежа на кучето те се развиват. Придобиват се условните рефлекси. Същността на дресирането е в това, да се развият и добре да се използуват вродените свойства на кучето — обоняние, слух, бяг — и в същото време да се потиснат вредните свойства, които пречат на кучето да изпълнява служебната задача. Кучето трябва да се научи да отговаря на дразненето с действие. При дресирането такова дразнене може да бъде командата, дадена от дресировача с глас

или с някакъв жест. С други думи, дресировачите развиват у кучето цяла верига условни рефлекси. Записахте ли? Ясно ли е, разбрано ли е? Чичо Мартин шумно си пое дъх.

— За записване записахме, но... — Диджус се смути.

— Че ние нищо не разбрахме! Ама съвсем нищо! — викна радостно Марите, която с възторг наблюдаваше как чичо Мартин сипеше неразбраните думи, без да си поеме дъх.

Теджус не каза нищо, той разглеждаше с мрачен израз на лицето ноктите на ръцете си и мислеше, как лесно възрастните хора могат да превърнат всяка интересна работа в скучна.

Главният виновник на всичките тези събития спеше свит на кълбо до краката на Марите.

Веселото провикване на Марите свали чичо Мартин от върховете на науката на земята. Той вече се беше приготвил да продължи лекцията, но погледна внезапно Марите, затвори си устата, извади огромната си носна кърпа и избърса изпотеното си чело.

Той погледна с укор слушателите си и се изкашля. Момчетата се чувствуваха виновни. Настъпи продължителна и тежка пауза. Чичо Мартин се изкашля още веднъж и каза:

— Е добре, тогава ще започнем практически занимания с кученцето.

Момчетата въздъхнаха облекчено.

Пета глава

МАРС НАУЧИ НЕЩИЧКО

Все пак трябваше да мине известно време, докато чичо Мартин се примири напълно с това, че богатата му с мисли лекция отиде на вятъра.

— Разбира се, вие ще узнаете всичко това, когато станете по-възрастни и походите повече на училище — каза той на децата, като въздъхна шумно. — А сега може би и аз не говорих съвсем ясно.

След това той разказа на децата в какво се състои особеното при дресирането на кученцето. Чичо Мартин съобщи, че преди всичко трябва да решат кой ще бъде господар и дресировач на кучето.

— Всички ще бъдем! — закрещя Марите — тя се уплаши, че момчетата веднага ще се отърват от нея. — Всички ще бъдем! И възпитатели, и господари. Ние всички го обичаме и ще го дресираме!

— Не ще и дума, ние и тримата... ще... — измърмори под носа си Теджус — той разбираше, че шансовете му да стане господар на кученцето са много по-малко от тези на Диджус.

— Е, не, така няма да върви! — викна сърдито чичо Мартин. — Кучето трябва да има само един господар. И един дресировач! Иначе кучето ще израсте недостатъчно зло. Всички хора ще му се струват приятели. Не, не и не! Само господарят му може да го храни, на другите се забранява.

Лицето на Теджус се източи и стана дълго-дълго. Марите обидено нацупи долната си устна: ясно е, господар на кученцето ще стане Диджус. А той седеше много сериозен, без да мръдне.

— Да, но какво ще правят останалите? — попита с дрезгав глас Теджус.

— Останалите ще бъдат помощници на господаря.

Теджус и Марите се успокоиха малко.

— Е, добре, но кой от вас все пак ще бъде господарят? — попита чичо Мартин.

— Аз се отнасям много добре към животните, те ме обичат. Всички агнета тичат при мене и ядат от ръцете ми — избърбори бързо Марите и се изчерви като божур.

— А каква строгост има у нея? — усмихна се Теджус. — Ще отгледа стайно кученце. Граничарите няма и да го вземат от нас.

— А ето че не е тъй! — заспори Марите. — Аз съм по-взискателна от вас. Дори мама ще потвърди това.

Чичо Мартин разбра, че ако не използува авторитета си, споровете няма да имат край.

— Аз мисля — каза той решително, — че господар на кучето трябва да стане едно от момчетата.

В очите на Марите блеснаха сълзици. Тя се изчерви, седна на земята до кученцето и почна да го милва. Е, не проличава ли тука несправедливостта на живота? Всичко все на момчетата, все на момчетата!

— А Теджус наесен, струва ми се, ще трябва да се върне в Рига? — попита чичо Мартин.

— Но... но... нали мога да се прехвърля в тукашното училище... — измънка Теджус.

— А майка ти, мислиш, ще ти позволи да тичаш така по училищата! — злорадно вмъкна Марите. — Беше ѝ полеко при мисълта, че няма да страда само тя.

— Остава един изход: за господар на кучето да се определи Диджус! — каза чичото.

Диджус беше на седмото небе.

— Но ние сме негови помощници! — избухна Марите.

— То се знае, помощници сме... — измърмори печално Теджус.

Така най-после беше решен този много сложен въпрос. Диджус стана отговорен за биографията на бъдещото граничарско куче.

По-нататък беше прието условието: още от самото начало да приучват кучето на команди на руски език.

— Сега трябва да решим... — тържествено каза чичо Мартин и погледна кученцето — трябва да изберем име на кучето!

— О-ле-ле! Трябва да изберем хубаво име! Много хубаво! — пискаше Марите.

— Да, името е сериозно нещо — призна Диджус.

— Много важно нещо — съгласи се и Теджус.

— Хайде да го наречем Любимец! — предложи Марите. — Нали толкова го обичаме!

— Друго няма ли да измислиш! — разсърди се Теджус. — С граничарско куче ли имате работа или с котенце? Ти може да му вържеш и светлосиня панделка на шията?

— Че много ще е хубаво! — настояваше на своето Марите.

— Името на кучето трябва да бъде кратко. Желателно е да бъде едносрична дума. И да има в него едно, че и няколко „р". Тогава името звучи строго. И слухът на

кучето привиква по-скоро към такива думи — учеше ги неуморно чичо Мартин.

— Е, тогава трябва да наречем кученцето Рефлекс — предложи дяволито усмихнатата Марите. — И буква „р“ има, и думата е сериозна — всичко е както трябва.

Чичо Мартин само хъкна и погледна с укор любимката си.

— Ами ако го наречем Марс, а? — попита делово Диджус.

Това име се хареса на чичо Мартин. Не протестира и Теджус.

Чичо Мартин чукна с пръст кучето по ухото:

— Ей, дундьо! Сега името ти е Марс.

Така кученцето получи име.

— У древните римляни Марс е бил бог на войната — каза Теджус на Марите.

— А когато учите астрономия в училище, ще узнаете, че Марс е четвъртата планета от слънчевата система — добави чичо Мартин.

— Марсик! Марсик! Марсик! — звънеше гласчето на Марите.

Тя закачаше кученцето, но то ръмжеше насън и не проявяваше никакъв интерес към събитията, които го засягаха така отблизо.

— Не Марсик, а Марс — разсърди се Теджус. — Така от едно име могат да се получат сто! Марсик, Мурсик... Само тъпчеш главата на кучето с ненужни неща. Ти може да му дадеш да учи и цялата таблица за умножение, а?

— Добре де, добре! Щом е Марс, нека е Марс. Но Марс иска да спи, и трябва да го сложим да спи — каза Марите.

— Да, а къде ще го настаним? — загрижено попита Диджус, като оглеждаше двора.

— Само не на двора! — закрещя Марите. — Нощно време има роса... дъжд... Той ще се простуди, ще заболее от ревматизъм. Ще куца като дядо Крастин... Вижте какво: докато е малък, нека спи в леглото ми!

— Слушай, я ми кажи, ти разбираш ли какво нещо е граничарско куче? — възмути се Теджус.

— Истинското куче не трябва да спи нито на кревата, нито на дивана — подкрепи го чичо Мартин. — Още от

самото начало на кученцето не бива да се позволява онова, което после ще му бъде забранено.

— Ние ще му построим къщичка — каза Диджус.

— Милион . . . Къщичката няма да направим от дърво, а от тухли. С печка и комин. И на прозореца ще поставим стъкло. Аз видях зад хамбара две парчета стъкло! — възторжено планираше Теджус кучешкото жилище. — А тухли ще намерим — ще развалим киктерчето, което направихме зад банята.

— Докато строите такъв дом, кученцето ще загине. Защото няма да го построите по-рано от идното лято! — продължаваше да се тревожи Марите.

— Какво ? . . . Докато преброиш до три, всичко ще бъде готово!

— Зная аз вашето до три! Нали помня колко дълго се занимавахте с оградката за прасенцето, когато мама ви помоли да я направите . . .

Чичо Мартин ликвидира този спор, като каза, че къщичката за кучето трябва да се строи бавно, солидно. А засега кученцето може да живее в хамбара. Там и нощно време няма да е студено. И изобщо не трябва да го глезят. На граничарите не е нужно глезено куче.

Всички се съгласиха с чичо Мартин и Марс беше настанен в хамбара. Постлаха му там едно старо одеяло, върху което той побърза да се свие на кълбо и да заспи.

Диджус, който вече се чувстваше господар на кучето, предвидливо затвори с парче тухла отвора, оставен за котките. Всичко може да стане, през нощта котката може да дойде в хамбара и да изплаши до смърт новия квартирант.

После всички тръгнаха да се разходят из гората. Чичо Мартин тъкмо искаше да види как растат посадените миналата година елички.

Много е приятно да се върви по сенчестата, изсечена през гората пътека, в нежна вечерна тишина. Клоните на столетните борове се бяха сплели над пътеката и през тях с мъка се промъкваха полегатите лъчи на залязващото слънце. Един кълвач така се беше увлякъл в работата си, че не можеше да спре — чука, чука . . .

Всичко това така харесваше на чичо Мартин, че той пристъпваше из гората на пръсти, като от това стана още

по-висок. Изведнъж той раздвои брадата си, пое с пълни гърди въздух и запя песен за вятъра, който шуми с клоните в хубавата гора. Това беше чудна песен. Заедно с чичо Мартин пееха и момчетата, и Марите. Те всички знаеха тази песен. Дори баща им понякога си я тананикаше тихичко.

Песента сякаш изпълни цялата гора, издигна се високо над дърветата и литна към морето. Там в пясъчните дюни бяха на пост граничарите. Като чуха песента, те се усмихнаха:

— Началникът на горския район е отново из нашия край ...

Младите елички растяха добре — чичо Мартин остана доволен. На връщане видяха една кошута — тя прекоси тичешком пътеката на няколко крачки от тях.

— Хо-оп! Хо-оп! — викна с всички сили чичо Мартин, и кошутата така се понесе, че само пукането на клончетата се чу след нея.

На двора ги посрещна малкото кривокрако кученце. Марите се залови с кученцето: стори й се, че то е тъжно, защото всички се занимават с новото кученце.

Момчетата и чичо Мартин се упътиха към кухнята. Чичо Мартин реши сам да провери дали майката на Диджус не е преварила картофите, както миналата година, когато той пак нощува тука ...

Скоро в кухнята се дигна шум и майката на Диджус изпъди всички оттам.

Като излязоха на стълбата, те видяха Марите, която тичаше стремително откъм хамбара.

— Марс плаче! Марс плаче! — викаше развълнувано тя.

И ето какво се разбра: Марите решила да заведе кривокракото кученце към хамбара, но като стигнала до хамбарната врата, чула жалното скимтене на Марс и веднага се втурнала за помощ.

В полутъмния хамбар се разкри такава картина: от чинийката на Марс лочеше мляко един еж, а господарят на чинийката и млякото се беше заврял ужасен в един ъгъл и трепереше, и скимтеше.

Уплашен от хората, ежът престана да пие мляко, изгрухтя като прасенце и скри муцунка в бодлите си.

— Но как е попаднал тука еж? — учуди се Теджус.

— Много просто. Дошъл на гости и толкоз — отвърна Диджус.

— Ей, че негодник! — сърдеше се Марите. — Изял млякото на Марс!

— Ние сами сме виновни -- каза Диджус, — забравихме да запушим ей тази дупка в ъгъла. Този еж вече отдавна живее под хамбара и лази тука да лови мишки.

— Шегуваш се! Как може такова мъничко нещо да хване мишка? — усъмни се Теджус.

И още как ги лови! — каза Марите. — Когато няма никой край него, той тича като светкавица!

Съвсем иначе се отнесе към ежа кривокракият Боби. Козината му настръхна, той започна да лае по ежа и дори се опита да го хване със зъби, но отскочи — сякаш бодлите на ежа го парнаха.

А пък Марс в присъствието на хората стана по-смел, престана да скимти и вече с интерес наблюдаваше какво става.

Чичо Мартин каза :

— Не е хубаво, че ежът изплаши Марс. Младото куче трябва по всякакъв начин да се пази от уплаха. То трябва постепенно да упознава света. И постепенно у него трябва да се създаде убеждението, че то е най-силното на света. С изключение, разбира се, на господаря му. Иначе то ще израсне страхливо куче! На кого е нужно такова куче! Не на пограничната служба, разбира се !

Диджус внимателно обърна ежчето и го търкулна в шапката си. После изнесе шапката от хамбара и търкулна бодливата топка в коприната — нека си върви в къщи.

Дупката в ъгъла затулиха грижливо с два празни чувала.

В това време Марс съвсем забрави уплахата си и почна весело да играе с Боби. Известно време момчетата гледаха с удоволствие тази игра, но после отново оставиха Марс сам в хамбара. След силните преживявания Марс веднага заспа.

А Диджус и Теджус се затекоха да видят какво прави ежът, но от него нямаше и следа.

— Кой можеше да очаква такава пъргавина от топче бодли! — учуди се Теджус.

— А ти знаеш ли, че ежът е много полезно и много умно животно — забеляза сериозно Диджус. — Чу ли разказа на Петерис Сала как ежът краде ябълки? От падналите той избира най-хубавите и ги събира с муцунка на купчинка. А после вземе и се натисне о купчинката с бодлите си. Ябълките се набодат и хитрецът бяга в дупката си. Два такива похода — и дупката е пълна с ябълки. Запасът за черни дни е готов.

— Петерис Сала може и да съчинява — каза Теджус, макар че и той считаше Петерис за свой приятел.

— Че какво има тука за невярване? — защищаваше Диджус Петериса.

. . . Докато вечеряха, чичо Мартин и децата се надпреварваха да разказват най-подробно на майката и бащата за всички събития през изминалия ден. Всички бяха във възторг от Марс и му предричаха бляскаво бъдеще.

С течение на времето ще видим, че те не се излъгаха в предричанията си.

След вечеря цялото семейство на горския пазач седна да играе на лото. Цифрите казваше чичо Мартин. Понякога той ги изговаряше така високо, че стъклата на прозорците звъняха.

Сутринта, когато носеха закуска на Марс, Диджус, Теджус и Марите още отдалеч чуха откъм хамбара тънко-глас лай.

Като отвориха вратата на хамбара, те видяха, че чувалите, с които бяха запушили дупката, са разхвърляни из хамбара, а Марс стои до дупката и лае сърдито, като напразно се старае да придаде солидност на гласа си.

— Виждате ли? Марс вече започва да научава това-онова! — чуха децата гласа на чичо Мартин. — Първата си уплаха той вече преодоля. От него ще стане добро куче! Дупката можете вече да не запушвате — Марс сега сам прекрасно ще се справи с противника си.

Наскоро след това чичо Мартин замина. Децата дълго гледаха надвисналия над пътя облак прах.

Но прахът се улегна и в къщата на горския пазач животът потече по старому. С тази разлика само, че момчетата и Марите сега имаха отговорна задача — да отгледат и да възпитат Марс като храбро граничарско куче.

Шеста глава

ПРОПАДНАЛИЯТ ГАЛОШ И КУКЛАТА БЕЗ РЪЦЕ

От този ден в района на къщата на горския пазач от сутрин до вечер можеше да се види една приятелска компания: две момчета, едно момиченце и две кученца. Те бяха непрекъснато в движение. Освен това, тази компания се отличаваше с шумност. Децата крещяха, смееха се, бъбреха безкрай. Кучетата лаеха. А над всичко това сияеше яркото слънце, което даряваше ласката си на хората, на морето, на горите и полята.

Преди всичко Марс запомни името си. И го запомни много бързо. Изобщо той беше явно способно куче. Отначало, като чуеше думата „Марс! Марс! Марс!“, той ни-

как не реагираше. Но много скоро той започна да разбира, че става дума за него, защото всеки път, когато звучеше тази дума, вниманието на децата беше насочено към него. А той разбра напълно всичко, когато Диджус викаше „Марс! Марс! Марс!“ — и заедно с това му даваше късче хляб, намазано с ароматно масло. Тогава вече не можеше да има никакви недоразумения. Щом викат „Марс!“ — тичай и грабвай хляба с маслото. И при това по-добре е да побързаш. Диджус, разбира се, е умно момче, но все пак може да размисли и да скрие хляба!

След няколко тренировки, когато чуеше думата „Марс“, кученцето вече незабавно изправяше острите си уши и търсеше да види вкусния хляб с маслото.

И много скоро Марс вече не можеше да си представи, че така могат да наричат някого другиго. Марс е Марс, както Боби е Боби, а Теджус е Теджус...

Минаха няколко дни.

Една вечер, когато децата играеха в двора на гоненица (естествено в играта участвуваха Марс и Боби), на вратата се показа капитан Сергей Николаевич и с него граничарят със значката „Отличен граничар“. Пръв видя гостите Боби. Той се спусна с весел лай срещу тях. Марите се развика:

— Капитан Сергей Николаевич дойде!

Всички се ръкуваха чинно. После капитанът каза с много сериозен вид:

— Я слушайте, деца, нима ние с вас не сключихме договор за вечно приятелство?

— Сключихме!... Сключихме!... Сключихме!... — надпреварвайки се един други извикаха децата.

Изглежда, че и Боби искаше да покаже приятелските си чувства към граничарите: той през цялото време скачаше около тях. Само Марс се отнесе равнодушно към онова, което ставаше. Наистина отначало го заинтересува малко процедурата на ръкуването, но после той намери за по-добре да се упъти към хамбара, където кокошките развълнувано се караха с петела. Интересно какво ли става там при тях?

А разговорът на граничарите с децата продължаваше.

— Щом сме приятели, защо скрихте важни събития? Нима приятелите така постъпват?

— Вие говорите навярно за Марс? — попита досетливата Марите.

— Е, да, за кученцето ви — потвърди капитанът.

— Но... — запъна се Диджус.

— Но... но... — подхвана и Теджус.

— Но... нали това е наша голяма тайна — промълви най-после Диджус.

— Между истинските приятели тайни няма — каза усмихнат капитанът. — И още повече когато вашите приятели са граничари.

— И без това от вас нищо не може да скрие човек — измърмори под носа си Теджус.

— Но ние тъкмо от граничарите искахме да скрием това — каза смутено Диджус.

— И не ни се удаде! — добави Марите.

Граничарите се засмяха.

— Е, нищо, нищо! — успокои капитанът смутените деца. — Нека разкриването на тайната да не ви тревожи. Ние с Андрей Петрович — капитанът посочи граничаря — няма на никого другиго да кажем това. Но много ни интересува как се възпитава кученцето. Може би трябва да ви помогнем? За мене е трудно да идвам често тука, но Андрей Петрович може пътьом да се отбива. Той много добре знае как трябва да се обучават граничарски кучета. Не се съмнявам, че чичо ви Мартин ви е дал вече куп съвети — нали е познавач на тази работа. Но сега той е далеч, а писмата се бавят. Ами ако сте забравили нещо от съветите му?

Децата приеха с голяма радост предложението на Сергей Николаевич. И после, много им харесваше мълчаливият граничар с лъскавата значка на гърдите.

Граничарите разгледаха Марс — кученцето се оказа прекрасно. Особено добро впечатление им направи „паспорта“ на Марс.

Скоро Сергей Николаевич си отиде, а Андрей Петрович остана малко. Той обясни на децата как да изговарят правилно на руски онези първи заповеди, които кученцето трябва да усвои. Тези заповеди бяха: „При мене!“ и „Фу!“.

Андрей Петрович ги посъветва да отделят особено внимание на командата „При мене!“ Кученцето трябва

да изпълнява тази заповед безусловно. Разбира се, не може да се очаква, че такова малко кученце отведнъж ще усвои командата, но важното е обучението да започне още сега.

В течение на няколко дни децата приучиха Марс да слуша заповедта „При мене!“ Късчето хляб с масло отново беше пуснато в ход.

Това ставаше така. Диджус викаше високо: „Марс!“ Кученцето наостряше уши (да се разберем: не винаги, тъй като честичко вниманието му отвличаха съвсем други неща). После Диджус командуваше: „При мене!“ Само в редки случаи на Марс почваше да се струва ненужно и твърде скучно да се отзовава на повикването. Но най-често, като чуеше заповедта „При мене!“, той тичаше към Диджус охотно, защото знаеше: там или вкусно ще го нагостят, или ласкаво ще го помилват. Но Марс много му се харесваше, когато го милват, но той си даваше вид, че иска да каже: „Е, какви са тези работи, аз не изпълнявам заповедта, за да ме помилват! И после това съвсем не е трудно, аз мога да направя много повече!“

Така една от най-важните команди беше усвоена от Марс в най-ранната му младост. Марс обещаваше да стане много дисциплинирано караулно куче.

Когато децата виждаха, че Марс върши нещо лошо или нещо, което му вреди, те винаги викаха „фу!“

Когато Марс се опитваше да пие нечиста вода от канавката, Диджус викаше „фу!“ и го измъкваше от водата. Когато Марс в най-добро настроение се хвърляше върху малките пиленца, Марите уплашено крещеше „фу!“ и го прогонваше. Като изговаряше думата „фу!“, Диджус веднъж дори цапна Марс. Това се случи, когато кученцето се беше разиграло и започна така да лудува, че беше невъзможно да се справят с него.

Така Марс разбра, че звукът „фу!“ е сигнал, който го предупреждава за неприятности. И щом чуеше този сигнал, той сякаш се вкаменяваше, в един миг забравяше, че току-що е искал да направи нещо.

Диджус, Теджус и Марите се стараеха колкото е възможно по-добре да изпълняват всички съвети на чичо Мартин и на Андрей Петрович. Особено добре помнеха те един съвет. То беше защото съветът се отнасяше и до

тях. Ставаше дума за това, че до десетмесечна възраст кученцето не бива да се претоварва с учене. О, децата знаеха това по себе си! Ученето е хубаво, дори интересно нещо. Но ако трябва да учиш така много, че да нямаш време да се заемеш с най-важни и необходими работи (например зимно време да провериш капаните за порове, пролетно време да построиш воденица на потока, есенно време да подновиш кънките си за първия лед), тогава ученето принася повече вреда, отколкото полза.

Ето защо децата обучаваха с мярка своя любимец и се стараеха да му втълпят знанията непринудено, като комбинират ученето с играта, като следят Марс винаги да има добро настроение и да не се преуморява. Особено ревностно следеше за това Марите.

Един ден се случи събитие, което подложи на много сериозно изпитание дружбата на Марите и Марс.

Веднага след закуската Марите се разположи удобно на стълбата пред вратата и реши цялата първа половина на деня да се заеме със сериозна работа. Тя вече няколко пъти се готвеше да направи това и винаги ѝ пречеха разни непредвидени, но наистина твърде интересни събития. Но повече не биваше да отлага работата. Наближаваше есен, а нейната кукла Илзите нямаше никакви топли дрехи. Преди всичко трябваше да ѝ уплете топъл жакет. И ето днес Марите се залови старателно да плете.

С помощта на майка ѝ към обед жакетът беше готов и Марите го премери на Илзите. Нямаше съмнение — жакетът стана прекрасен.

Когато майка ѝ ги повика за обед, момчетата се обадиха от гората. Те влязоха в двора, придружени от двете кучета, всички очевидно много гладни и малко изморени.

Боби се завря под люляковия храст. А Марс се разположи на стълбата пред вратата. Вниманието му беше привлечено от яркия жакет на Илзите. Но куклата се намираше на високата пейка и беше невъзможно да се добере дотам.

Когато всички се наобядваха и Марите излезе на стълбата пред входа да продължи работата си, куклата не беше на мястото си. Нямаше ги нито Марс, нито Боби.

На повикването на Диджус и Теджус изпод люляковия храст се измъкна Боби. Той се измъкна с такъв вид,

сякаш искаше да каже: „Дайте ми да похапна, и аз съм готов отново да вървя с вас дори накрай света“. А Марс го нямаше.

Най-после Теджус го намери зад къщата; той се прозяваше там и се грееше на слънце. Илзите не намериха край него. Марите вдигна голяма тревога; от очите ѝ се ронеха сълзи като град. В произшествието се намесиха и бащата, и майката.

Отначало подозрението падна върху Боби, макар че това куче през целия си живот не беше откраднало нищо. И то гледаше следователите с такива невинни очи, че беше трудно да поддържат обвинението си. По щом Боби отпадаше, единствен виновник за пропадането на куклата можеше да бъде Марс. На всички въпроси той въртеше глава и кой знае защо весело кихаше. Това поведение на Марс, разбира се, можеше да изглежда крайно странно, но в негова полза беше обстоятелството, че куклата беше оставена на високата пейка: малкото кученце не можеше да я стигне.

Когато и намесата на родителите не внесе никаква яснота в тайнственото събитие, бащата заповяда на момчетата: нищо друго да не залавят — да търсят куклата! Да търсят цял ден. Не я ли намерят днес — да търсят утре, вдругиден. . .

Момчетата обърнаха цялата къща и двора наопаки, но Илзите сякаш беше потънала в земята. Те претърсиха и градината — същият резултат. Решиха подир следобедната закуска да претърсят гората край къщата. Трябва да кажем, че Боби участвуваше най-старателно във всичките търсения. А на Марс това бързо омръзна и той се занимаваше със своите работи из двора.

По време на следобедната закуска децата мрачно мълчаха.

Бащата и майката винаги говореха малко; ето, и сега не можеше да се разбере, помнят ли за изгубената кукла, или отдавна са я забравили. Теджус най-малко беше огорчен от нещастието на Марите. Лошото беше само това, че трябва така неинтересно да пилеят скъпото лятно време. Защото толкова неща могат да се свършат за един ден! Дори край морето би могло да се отиде. Цял век не са пущали хвърчилото. Би трябвало да го ремонтират преди

пускането, а сега — занимавай се с търсене на куклата, ходи като лунатик около къщата... Навярно гарваните са отнесли тази проклета кукла, защото тя имаше лъскави очи.

Във възторг от тази мисъл Теджус пошепна на Диджус, че утре трябва да проверят гнездата на гарваните. Това все пак ще бъде по-интересно, отколкото да ходят забили нос в земята и да разгръщат храстите.

Но това предложение не предизвика никакъв възторг у Диджус. Той каза, че гарваните много рядко грабват ярки или лъскави предмети. С това обичат да се занимават враните и свраките. Ни врани, ни свраки се виждаха близо до къщата. Е добре, Теджус е съгласен — нека направят експедиция до гнездата на враните.

Но не им се удаде да направят експедицията, защото събитията неочаквано взеха друг обрат.

Подир следобедната закуска бащата на Диджус реши да поработи в гората, близо до къщата. Времето беше за-

душно и той реши да не обува ботуши, а да отиде с галоши на бос крак.

И ето Диджус отиде в антрето да донесе на баща си галошите. Но на обикновеното им място — под закачалката — се оказа само единия галош, втория го нямаше.

— Ей, че чудеса! — каза смаян Диджус.

— Чудо на чудесата — обади се мрачно Теджус.

— Ту куклата ми, ту галоша на тате... — заключи печално Марите.

Бащата обу сърдито ботушите си и отиде в гората. Децата се събраха в беседката да обсъдят странните произшествия, за които нямаше обяснения.

Пропадането на галоша окончателно убеди Теджус, че в тази работа не са могли да участвуват ни гарвани, ни врани, ни свраки. Децата предполагаха и това, и онова, но не можеха нищо да решат.

Съвещанието в беседката беше прекъснато от граничаря Андрей Петрович:

— Добър вечер, деца!

Децата се спуснаха към него — ето човека, който сега им беше нужен повече от всички на света! Още порано, когато претърсваха, в главата на Теджус се мярна мисълта да отиде при капитан Сергей Николаевич, да го помоли да му даде „умно куче“, и тогава куклата веднага ще бъде намерена. Но той не сподели тази мисъл, тъй като разумно помисли, че не е хубаво да замесва храбрите граничари в празни работи: защото те имат всеки ден толкова големи грижи!

Андрей Петрович изслуша внимателно разказа на децата за бедите, които ги бяха постигнали, и попита къде е Марс.

Да, наистина: къде е Марс?

Андрей Петрович доста дълго го вика по име, докато най-сетне изчезналото кученце се показа от люляковия храст. Марс имаше такъв вид, сякаш беше много доволен, че са си спомнили за него.

Граничарят помилва ласкаво Марс, погъделичка го зад ухото.

— Аха! — каза тихо той, като разглеждаше зъбите на кученцето.

— Значи, все пак е Марс? — попита огорченият Диджус.

— Теджус, пъхни се в люляковия храст и дай оттам галоша — каза Андрей Петрович.

Но Теджус не мръдна от мястото си — той гледаше учудено граничаря.

— Пъхни се, щом ти казват, Теджус — рече Марите.

Теджус се пъхна в люляковия храст. Той доста време не се показа, само клоните пукаха.

— Там ли е?

— Няма го — обади се той от храста.

— Там трябва да е — настояваше на своето Андрей Петрович.

— Тука е, тука е! — развика се внезапно Теджус.

Клоните на люляковия храст се разтвориха и Теджус се показа с огризания галош в ръце.

— Е, сега трябва да го натупаме, както следва!

— Марс, ти си много лошо куче! — заплашваше с пръст кученцето Марите.

— Да, този път няма да мине без бой — съгласи се Диджус.

А Марс съвсем не разбираше колко близо е до крайно големи неприятности и се чувствуваше прекрасно.

— Няма да е хубаво, ако кученцето яде бой сега — каза граничарят. — Както виждате, то вече е забравило престъплението си. И наказанието няма да го научи на нищо. Нещо повече: кученцето би го възприело като най-дивата несправедливост. При това то не е и твърде виновно. Марс сега е в тази възраст, когато на зъбите му е нужна работа. И вие сами сте виновни, че не сте му осигурили подходящ инвентар.

— Че какъв е този инвентар? — попита Марите.

— Всичко, което може да се гризе със зъби: твърда гумена топка, изгладено кръгло парче дърво или просто кокал.

Теджус съобщи, че той има тъкмо такава топка и я дава на разположение на Марс. А парче дърво те ще издялат сами.

Изведнъж всички забелязаха, че Марите е тъжна и замислена.

— Нима Илзите не е в люляковия храст? — попита тихо тя.

— Куклата ти ли? Няма я и не е била там. Ако беше там, отдавна щяхме да я намерим.

— Кажи, Марс, хайде, кажи де, къде замъкна куклата ми?

Кученцето кихаше и това изглежда беше отговорът му на молбата на момиченцето.

На Андрей Петрович хрумна една идея, но той сам не вярваше в нея. По негово искане Марите донесе одеялото на изчезналата кукла. Дадоха на Марс да го подуши. Той стори това с явен интерес.

— Търси куклата! Търси куклата! — високо и настойчиво заповядваше Диджус.

Но Марс нищо не разбираше, помахваше само опашка и хитро гледаше повелителя си.

Андрей Петрович призна, че опитът не сполучи. Пък и как можеше да сполучи, щом още не бяха учили кученцето да търси предмети!

Когато всички се качиха на стълбата пред вратата, Марс дотича при Марите, подуши още веднъж одеялото на куклата и изведнъж заситни делово към кухнята. Но като откри, че никой не върви след него, той се върна и почна да лае. Граничарят забеляза всичко това и пръв тръгна подир кученцето.

Като дотича в кухнята, Марс уверено се упъти към ъгъла, където стоеше метлата, и в миг, за учудване на всички, измъкна оттам куклата. Острите зъби на Марс бяха извършили своето — роклята на куклата беше скъсана, а ръцете ѝ съвсем липсваха.

Всички се смаяха и не знаеха какво да правят — да се карат ли на кученцето за безобразието, което беше извършило, или да се радват, че може само да намери куклата.

— Че ти нали претърсва кухнята? — упрекваше Диджус Теджуса.

— Е, да, претърсвах я — оправдаваше се Теджус. — Всичко прерових. Само метлата не ми дойде на ум да побутна. Кой ще се досети, че такава голяма кукла ще бъде скрита зад такава малка и рядка метла!

— Ех, че детектив... — каза ехидно Диджус.

А Марс се държеше като победител.

И едва сега Марите си спомни, че куклата ѝ седеше на пейката, спуснала надолу крака (Марите беше решила да я сложи да седне по-удобно), и това именно беше погубило горката ѝ Илзите.

На сбогуване Андрей Петрович каза на Марите да не се огорчава — ръцете на куклата могат лесно да се поправят и в една от най-близките вечери той сам ще извърши този ремонт.

Седма глава

„БЯЛАТА ДЮМА"

Всяка пролет Седедзе излизаше от бреговете си. Когато реката строшеше леда и ледените блокове почнеха да се носят по водата, Диджус прекарваше не един час на брега.

Водата на реката беше червеникава от пясъка. Диджус вече знаеше, че реките на Латвия отнасят всяка година в морето милиони кубици пясък.

Но морето не искаше да приеме този подарък на реките и в бурно време изхвърляше пясъка обратно на брега. Ветровете движеха този пясък по-нататък по по-

лята и ливадите, но им пречеха боровете, които растяха по цялото морско крайбрежие. И тука край дънерите на боровете се образуваха цели пясъчни планини.

Преди много години кулакът Рунга, който живееше по тези места, продаде всичките дървета, които растяха в земите му, включително и боровете, които се кипреха по брега на морето. Изсякоха дърветата и се отвори широка почти един километър врата за морските ветрове, а значи и за пясъка. Това място на брега хората така и нарекоха — „Вратата на алчния Рунга", а надигналата се на брега голяма пясъчна планина — „Бялата дюна". „Бялата дюна" се движеше неудържимо все по-далеч и по-далеч, като мачкаше под себе си всичко, което попадаше на пътя ѝ. Бащата на Диджус помнеше, че дюната беше засипала къщата на рибаря Викис. Сам кулакът Рунга се сепна, като видя грешката си, но късно. „Бялата дюна" му отнемаше нивите една подир друга. Кулакът повика пастора, даде му пари, и пасторът освети една черта, зад която на „Бялата дюна" беше забранено от самия бог да се придвижва, но дюната не послуша и бог.

Когато народът на Латвия свали властта на кулаците и сам стана господар на цялата земя, колхозниците още тогава се замислиха как да спрат „Бялата дюна". Пясъчната планина и открития бряг те засадиха с храсти, но вятърът намете върху храстите нов слой пясък.

Тогава колхозниците се обърнаха за помощ към лесовъдите и миналата пролет отново се заловиха за работа. В настъплението срещу „Бялата дюна" участвуваха работниците от лесничейството, колхозници, граничари и пионери. Под ръководството на бащата на Диджус цялата засипана с пясък земя беше разделена на равни четириъгълници, чиито граници се отбелязваха с колчета. След това около всяко колче бяха засадени върбови пръчки, които, както е известно, растат много бързо; скоро младите посаждения се раззелениха. А тази пролет в четириъгълниците беше посадена млада гора — малки планински борчета и елхи...

Когато Теджус пристигна, Диджус преди всичко го заведе да види младата гора и с гордост му разказаха как

усърдно са участвували пионерите в тази важна работа. На Теджус оставаше само да съжалява, че не е могъл да пристигне по-рано и да вземе участие в посаждането на гората.

Веднъж, привечер, двете момчета, Марите и Марс се разхождаха край морето и решиха да видят младата гора. Младите дръвчета растяха бързо и дружно. Върбата вече се беше изтеглила на пръчки, които бяха напълно годни за плетене на кошници.

— Вижте тате! — извика Марите.

Наистина баща им вървеше из младата гора и оглеждаше внимателно младите дръвчета.

Децата се върнаха в къщи заедно с баща си.

Вечерта, когато момчетата вече се готвеха да отидат да спят, бащата попита Диджус:

— Ръководителката на пионерите Клаустиня върна ли се вече от Рига?

— Ще пристигне в събота — отвърна Диджус.

— А ти кога смяташ да отидеш в училище?

Диджус се посмути малко:

— Аз такова... трябва да видя програмата... Но мога да отида и утре.

Баща му запуши и каза:

— Иди си виж програмата...

Стъпалата изгромоляха на два пъти и Диджус отново стоеше пред баща си. Трябваше му само една секунда, за да хвърли поглед на големия лист, прибоден на стената в стаята му.

— Идния вторник — каза запъхтян Диджус — съм дежурен в опитното училищно поле.

— Добре. Напомни ми, ще ти дам писмо за ръководителката на пионерите.

— Интересно какво ли ще ѝ пише баща ти? — разсъждаваше Теджус, когато момчетата бяха вече горе в стаята си.

— Не се вълнувай, ще узнаеш — каза Диджус.

Последния сбор на пионерската дружина се състоя малко преди пристигането на Теджус. Децата направиха екскурзия до рибния консервен завод. Сега те можеха да разкажат всекиму как се правят лъскавите консервени

кутии, наредени като колони и пирамиди по лавиците на магазините.

След екскурзията в летните инициативи настъпи известна пауза, защото мнозина пионери заминаха на почивка в пионерските лагери по Рижския морски бряг. Диджус, разбира се, беше опечален, че трябва да остане в къщи, но нямаше какво да се прави: всички пионери не можеха да тръгнат наведнъж.

Заедно с пионерите в Рига замина и старшата ръководителка на пионерите Клаустиня — тя трябваше да държи изпит в задочния институт.

Опитните полета при училището останаха под надзора на онези ученици и пионери, които живееха по-близо до училището. По специална програма, която висеше на стената и в стаята на Диджус, децата ходеха редовно в училището, за да се грижат за посевите и градината.

Диджус и Теджус вече два пъти бяха ходили на такова дежурство.

Още когато дежуриха за първи път, Диджус каза на Теджус:

— Жалко, че председателят на отряда ни Индулис замина на лагер — има какво да види човек при него.

— Е, навярно някаква змия в шише — обади се небрежно Теджус. — Аз сам това лято ще хвана змия, бъди уверен.

— Каква ти змия! Индулис има най-хубавия хербарий в цялото училище.

— Е, че какво, можем и да го видим — с престорено равнодушие каза Теджус. — Ами той не заменя ли растенията си за марки, да речем?

— Не, Индулис нищо не заменя.

Двамата приятели помълчаха. Внезапно Теджус хвана ръката на Диджус:

— Знаеш ли какво?

— Е?

— Засега никому нито дума за Марс!

— Защо? — учуди се Диджус.

— Ти само помисли каква изненада ще бъде това за всички деца, когато узнаят, че сме подарили куче на граничарите! Може дори във вестниците да пишат!

— А хубаво ли ще е това?

— Много хубаво ще е, защото ще бъде голямо събитие!

— А нима събитието ще стане по-малко, ако узнаят и другите?

— Че какво е това събитие, щом всяка кокошка куд-кудяка за него цял месец, преди да е станало!

Диджус се почеса замислено зад ухото. Той чувствуваше, че не е хубаво да има такива тайни от приятелите си, но много съблазнително беше да види физиономиите на децата, когато ще четат във вестника за славния подарък на граничарите. И Диджус отстъпи: той обеща на никого нищо да не казва.

Във вторник сутринта бащата даде на Диджус писмото и каза:

— Занеси го на Клаустиня и я поздрави от мене.

Пионерската ръководителка посрещна Диджус и Теджус приветливо. Предложи им да седнат и почна да ги разпитва за здравето на обитателите в дома на горския пазач.

— Благодаря — отговори Диджус, — всички у дома са здрави. Тате поръча да ви предам това писмо.

Клаустиня прочете писмото и каза:

— Кажи на баща си, че нашите пионери винаги са готови да поработят в младата гора на „Бялата дюна“.

След една седмица се състоя сборът на пионерската дружина. По това време в крайморския край се върнаха децата, които бяха ходили в лагери, и сборът стана многолюден и много оживен.

Клаустиня откри сбора и прочете на децата писмото на горския пазач. Той благодареше на пионерите за участието им в засаждането на младата гора и съобщаваше, че всичкия разсад се е хванал добре. Но младата гора иска постоянни грижи и затова той от името на колхоза и лесничейството моли пионерите да вземат участие в плевенето и окопаването на младите дървета. А върбовите филизи вече трябва да се подрежат, защото при ветровито време обрулват листата на другите млади дръвчета.

Когато пионерската ръководителка прочете писмото, думата взе председателят на дружинния съвет — синът на

колхозния бригадир Знедонис. Той каза: не ще и дума, че всички пионери като един ще участвуват докрай в затварянето на „Вратата на алчния Рунга“, а това значи, че ще бъдат участници в победата на „Бялата дюна“.

В същия дух се изказаха представителите на всички отряди. А последен говори синът на училищната чистачка, председателят на трети отряд Индулис. Не само в своя отряд, но и в цялата дружина Индулис се ползуваше с голям авторитет. Баща му беше загинал геройски във Великата Отечествена война. След смъртта на баща му мълчаливата и сдържана Мария Миезите, майка на Индулис, стана още по-мълчалива. Но тази мълчаливост таеше в себе си безкрайна обич към нейния син, пък и не само към нейния син. Всеки първокласник знаеше: стане ли нещастие — копче ли се откъсне, връзка на обувка ли се скъса или неочаквано се появи дупка на панталоните — винаги можеш да се обърнеш за помощ към чистачката Мария, тя никога не ще откаже да помогне.

Индулис беше мълчалив като майка си. Учеше се той отлично и с желание помагаше на оня, комуто ученето не се удаваше лесно. Изобщо той беше много сериозно момче.

На сбора Индулис каза същото, каквото казаха всички. Той само още веднаж призова пионерите да участвуват в грижите за младата гора с чувство на голяма отговорност.

След сбора дружината се строи по отряди и звена. Като наблюдаваше сериозния Индулис, Диджус почувствува в сърцето си тревога: защо ли даде обещание на Теджус да не казва нищо на децата за Марс! Излиза много лошо!

Индулис беше зает с подреждането на отряда и мисълта за предстоящата задача и не забеляза тревогата на Диджус.

При „Бялата дюна“ пионерите бяха посрещнати от горския пазач, Теджус, Марите, работниците от лесничейството и неколцина колхозници.

Бащата на Диджус се ръкува с децата и каза какво трябва да правят. Към всеки възрастен бяха прикрепени по няколко деца.

Скоро децата и възрастните се пръснаха из младата гора. Всяко дръвче беше окопавано грижливо. Най-дългите филизи на върбите бяха подрязани.

Слънцето се издигаше все по-високо и пареше немилостиво гърбовете на прилежните работници, но никой не усещаше умора.

Отначало Теджус работеше с увлечение, но характерът му беше такъв, че увлечението му не траеше дълго. Скоро той почна все по-често да се откъсва от работата и да гледа как работят другите. До него работеше едно русо, ниско на ръст момче със светлосини очи и много пъргави и сръчни ръце.

— Как се казваш? — попита Теджус.

— Аз съм Кристап, син на рибаря Микелсон. Но засега всички ми казват Криш — отвърна русото момче, като изправяше грижливо едно превито от вятъра борче.

— А ти знаеш ли аз кой съм?

— Че кой не знае това! Ти си рижанецът, гостът на горския пазач.

Полека-лека разговорът се подхвана.

Теджус може би нямаше да се разбъбри, ако Криш не го беше попитал плавал ли е някога по море.

— Ами че аз пристигнах с параход! — отговори Теджус.

— С параход ли? — разочаровано каза Криш. — То е все едно да се разходиш из стаята.

Теджус се почувствува победен, но не беше в характера му да се предаде така бързо. Ето защо след известно време той отново заговори:

— А ти знаеш ли какво имам в къщата на горския пазач?

Криш вдигна глава.

— Малко кученце! Милион, а не куче!

— Аз имам у дома две кучета — отвърна спокойно Криш.

— От куче до куче има разлика . . .

Не минаха и десет минути и Криш узна всичко за Марс — всичко и дори повече: Теджус съчини много, за да бъде разказът по-съдържателен, а впечатлението от него по-силно.

— И вие с Диджус ще подарите кучето на граничарите?

— Че как иначе!

В това време децата задминаха Теджус и Криш. Разговорът се прекъсна, защото събеседникът на Теджус прехвърли цялото си внимание на работата.

Когато слънцето се намери над самите им глави, от колхоза пристигнаха две талиги, с които докараха обеда. Бидоните с мляко блестяха на слънцето, лъскаха кафеникави самуни хляб, в сеното стърчаха глинени купи с масло и извара. Веселите и приветливи колхознички поканиха всички да похапнат хубаво, защото нищо нямало да върнат обратно, по-добре било в такъв случай да дадат храната на чайките.

Тази покана беше излишна — съестните припаси намаляваха пред очите им.

Когато почти всичко беше вече изядено, Криш стана и намери Индулис.

— Председателю, имам една много важна работа с тебе — каза той тихо.

Индулис изправи късата си набита фигура и погледна въпросително Криш:

— Да отидем малко настрана.

— На четири очи ли?

— Който е от нашия отряд, може да дойде с нас.

Индулис, Криш и още неколцина пионери от трети отряд отидоха малко настрана и между тях имà доста продължителен разговор.

Когато Криш завърши енергичния си разказ и отговори на някои интересни въпроси, настъпи мълчание, което се нарушаваше от печалния крясък на чайките.

После Индулис попита колебливо:

— Но какво лошо има в това? Всеки може да подари куче на граничарите.

— Лошото е, че Диджус никому нищо не казва за това. Иска да изпъкне: ето значи какъв съм, по-добър от всички! — отговори Криш.

— Да, това не бива да се остави така! — завълнуваха се останалите.

Засега няма да предприемаме нищо, всички да мълчат. Ще помислим и ще обсъдим после — каза Индулис.

Следобед работата беше завършена.

Оплевената и окопана млада гора изглеждаше още по-хубава, отколкото сутринта. Ярката зеленина на младите дървета говореше, че скоро „вратата на алчния Рунга" ще бъде затворена. Горският пазач благодари на всички, които бяха участвували в общата работа.

Марите, Диджус, баща им и Теджус си отиваха заедно.

— И сега „Бялата дюна" вече няма ли да пълзи към колхозната пшеница? — попита Марите.

— Сега тя ще бъде укротена завинаги — отвърна баща ѝ.

— Когато порасна и дърветата ли ще бъдат големи?

— Те ще са вече по-големи от тебе.

— А катеричките ще живеят ли по дърветата, които днес оплевихме?

— Сигурно.

— А в новата гора няма ли да се заселят вълци?

— Вълците ще изгоним.

— А птиците?

— Птиците нека живеят и пеят...

Двете момчета останаха назад.

След кратко колебание Теджус все пак реши да си признае:

— Криш много се вълнува, задето отглеждаме Марс.

Диджус погледна Теджус и помълча малко.

— Ти раздрънка ли? — попита той най-после.

— Той и без това би узнал. Такава тайна не можеш опази дълго, особено на село.

Сърцето на Диджус се сви от обида и мъка. Поиска му се да се нахвърли върху Теджус с най-страшни обвинения, но се овладя и не каза нищо. Дори не погледна Теджус.

А Теджус предпочиташе веднага здраво да го наругаят, крачеше мълчаливо и си мислеше, че характерът му е наистина много лош и че е време да поправи характера си.

Но целият му живот беше още напред и времето лекува всички рани. Това беше единственото, на което Теджус се надяваше.

О с м а г л а в а

УПРЕКЪТ

Куклата поправиха. Марс получи цял куп предмети за тренировка на зъбите си. И той вече изпълняваше много добре заповедите „При мене!“ и „Фу!“.

Всичко вървеше както трябва.

Един неделен ден на гости на децата дойде жената на капитан Сергей Николаевич — Елисавета Михайловна. Децата с въодушевление ѝ демонстрираха успехите на Марс в учението. Подаръкът на Елисавета Михайловна — красив нашийник и дълга ремъчка, предизвика огромен възторг у децата.

Децата вече отдавна мислеха за тези неща — време беше да обучат Марс да ходи с ремъчка. Диджус искаше да поговори за това с баща си, но той беше винаги зает, и разговорът трябваше да се отлага ден след ден. Теджус предложи да напишат писмо на чичо Мартин, но засега и това не беше сторено. А сега въпросът се разреши сам по себе си и всичко стана чудесно — децата едва ли биха могли сами да намерят такъв хубав нашийник от лъскава кафява кожа.

Освен това Елисавета Михайловна донесе на децата сърдечен поздрав от капитана.

Между другото този неделен ден се оказа ден на гостите. Едва Елисавета Михайловна се сбогува и си отиде, и по горската пътечка се показа нов пътник. Беше Индулис.

— Добър ден — каза сдържано Индулис и солидно се ръкува с Диджус, Марите и най-сетне с Теджус.

Диджус, Теджус и Марите току-що бяха свършили да поливат градината. Отдавна не беше валял дъжд и имаше опасност зелето, морковите, лукът и другите зеленчуци да пострадат от засухата. А наглеждането и грижите за градината бяха задължение на децата.

Индулис каза:

— Дойдох да съобщя, че в неделя нашият отряд ще има сбор.

Теджус помисли: „Ето подходящ момент да се поправи грешката, допусната на „Бялата дюна". Той повика при себе си Марс и с всички сили се стараеше да привлече вниманието на Индулис към кученцето. Но Индулис не му обръщаше никакво внимание.

Теджус пошепна на Диджус:

— Че покажи на този Индулис нашето кученце! Защото той, струва ми се, не може сам да забележи такива големи предмети. Ако кученцето беше малко като муха, тогава отдавна би го видял.

— Слушай, Индулис — каза Диджус, — ти не искаш ли да видиш нашето кученце?

— Че какво особено има за гледане? Най-обикновено овчарско куче. И при това още кутре — каза небрежно Индулис, като оглеждаше зеленчуковата градина.

— То не е обикновено! — възмути се Теджус.

— А пък аз виждам, че е най-обикновено. Цял свят е пълен с такива кутрета. — Индулис отново подаде ръка на всички поред: — Лека нощ. . .

Без да обръща ни най-малко внимание на Марс, без дори да извие очи към него, Индулис си тръгна. Като отмина десетина крачки, той се спря: „Все пак не се сдържа" — помисли Теджус. Но той много зле познаваше характера на Индулис.

Индулис се обърна и каза:

— Да, едва не забравих . . . Диджус, поздрави баща си и майка си от майка ми.

И вече без да се обръща и дори без да поглежда встрани, Индулис се отдалечи по горската пътечка.

Диджус гледаше замислено след училищния си приятел.

— Така се е надул, че едва върви — каза сърдито Теджус.

— Индулис не е от онези, които обичат да се надуват.

Когато Индулис вече се изгуби в гората, на Диджус внезапно му хрумна една идея: всички пионери трябва да предадат Марс на граничарите! Това ще бъде тържествено! Интересно! Той викна високо:

Индулис, почакай! Ще те изпратя!

Диджус се върна, когато в дома на горския бяха вече седнали да вечерят. Той беше нещо угрижен. Марите току поглеждаше въпросително брат си, но той нищо не забелязваше.

Когато след вечеря момчетата се качваха по стълбата за стаята си, Теджус попита:

- Но какво не му хареса в нашия дом?

— Индивидуалното куче — каза сърдито Диджус. Ей сега ще поговорим за това.

И момчетата говориха няколко часа. Отначало Теджус не можа да разбере тревогата на Диджус. Нима толкова вече е необходимо да се съобразяваш с всички, когато искаш да направиш нещо хубаво! Но Диджус беше на друго мнение и търпеливо обясняваше на Теджус защо той не е прав.

Малко по малко и Теджус започна да разбира цялата важност на въпроса, и двете момчета се съгласиха с това, че не са постъпили много добре. Поведението на Индулис беше сериозен упрек, с който не можеха да не се съобразят.

Сутринта Диджус стана по-рано, за да завари баща си и да му каже резултатите от нощния разговор.

Баща му го изслуша внимателно и одобри решението на момчетата.

Същият ден Диджус облече най-хубавата си риза, върза си пионерската връзка и отиде в училище.

Като се върна вечерта в къщи, той каза:

— Всичко е наред!

Седмицата мина с няколко дъждовни дни, но неделята пак беше слънчева.

Семейството на горския пазач закусваше, когато се чу биенето на пионерски барабан. Марите погледна въпросително момчетата и се втурна към прозореца.

По пътя напето и в красив строй крачеха пионерите. Индулис — пред тях.

Теджус, Диджус и Марите изтичаха на двора да посрещнат гостите. Индулис сега беше съвсем друг, той дори беше станал по-приказлив, поздрави вежливо и веднага се заинтересува как е Марс, най-хубавото кученце в крайморския район.

От хамбара изтича Марс и весело се спусна към пионерите.

Девета глава

МАРС — КУЧЕТО НА ПИОНЕРИТЕ

Точно в единадесет часа Индулис отиде при барабанчика и му пошепна нещо на ухото. Веднага се чу сятното биене на барабана. Пионерите в миг се събраха около барабанчика и Индулис, който отново стана много сериозен. Кратка команда на Индулис — и пионерите се опнаха в редица. Още една команда на Индулис: „Равни се!", „Мирно!" Редицата стана още по-права и по-хубава. Отведнъж се виждаше, че това е дружен, здраво споен детски колектив. Вън от строя останаха само Диджус, Теджус и Марите. И тримата бяха много развълнувани.

Индулис погледна въпросително Диджус.

Марс беше в пълно неведение относно онова, което ставаше. Той тичаше около строените деца явно учуден, че никой не играе с него. Най-после той се спря до крайния пионер на левия фланг. Марс се изправи на задни крака и с предните започна да драска коленете на пионера, но пионерът продължаваше да гледа право пред себе си, сякаш никакво куче изобщо нямаше и всичко с коленете му беше наред.

Диджус забеляза въпросителния поглед на Индулис и извика със силен и твърд глас:

— Фу!

Марс веднага остави на спокойствие колената на пионера и загледа в очакване господаря си.

— Марс, при мене! — прозвуча новата заповед на Диджус.

Сърцето на Диджус тупкаше от тревога: защото сега се проверяваше майсторството му на дресировач! Ще издържи ли Марс тази проверка или не? Защото той още не е куче, а кутре, какво ще искаш от него!

Същите чувства преживяваха Теджус и Марите.

Но Марс не опозори приятелите си. Като чу заповедта, той веднага дотича при Диджус. На разстояние немалко от една крачка от Диджус той се спря в очакване на нови нареждания.

Сега предстоеше най-трудното. Теджус и Марите дори притаиха дъх от вълнение.

— До мене! — още по-твърдо и по-настойчиво заповяда Диджус.

Марс в миг приближи от дясната му страна, после мина зад гърба му и след нова команда: „Седни!" — послушно седна до левия му крак. Седна така близо, че Диджус усещаше топлото тяло на кученцето.

Марите и Теджус въздъхнаха облекчено.

Най-големи съмнения съществуваха тъкмо по повод на последната команда. Бяха почнали да обучават кученцето на тази команда съвсем отскоро. Обучението ставаше с помощта на ремъчката и вкусно миришещо късче сланина. Диджус слагаше на Марс подарения от Елисавета Михайловна нашийник и закачаше ремъчката. Кученцето бързо се научи да носи нашийник и да върви с ремъчка, то дори прие това като забавна игра. Марс доста скоро усвои и това, че след думата „до мене" той трябва да се приближи до Диджус от дясната страна, а после да мине зад гърба му и при командата „Седни!" да седне до левия му крак. На първо време, за да запомни всичко това, му помагаше подръпването на ремъчката и преместването на късчето сланина, подир което имаше смисъл да се движи. По-сложно беше да седне. Но след като Диджус няколко пъти натисна с ръка гърба на Марс, като го заставяше да седне, той разбра всичко и скоро сам послушно сядаше до левия крак на Диджус.

И каквото и да говореше там чичо Мартин, че кучето няма ум, а само рефлекси, Марс все пак се прояви като умно куче. Дори Андрей Петрович се съмняваше дали

ще бъде по силите на кученцето такава сложна работа. Но Марс не напразно имаше такива отлични документи!

Между това пионерите не се и досещаха за тревогата на децата от дома на горския пазач. А от Марс те бяха просто във възторг. Веселата им редица стоеше в двора на горския, а слънцето и вятърът играеха с алените им връзки. Пионерска връзка нямаше само Марите. Но тя не беше виновна за това — виновен беше малкият брой на годините ѝ. Като наблюдаваше какво става, тя от вълнение си пъхна пръста в устата и от това изглеждаше още по-малка.

Когато Индулис застана до Диджус, Марс се раздвижи. Стори му се, че вече е свършено с урока и може да тича. Но рязкото повикване на Диджус „Фу!“ — го застави да се вкамени на място и търпеливо да чака. Индулис изкомандува „Свободно!“ и съобщи:

— Момчета! Диджус иска да ви каже нещо.

Всички гледаха с любопитство Диджус.

Диджус събра всичките си мисли, за да не забрави, да не сбърка речта си, която бяха приготвили заедно с Теджус за този случай. Той се окашля и започна:

— Поздравявам с добре дошли в нашия дом пионерите от крайморското училище. Ние, децата, които живеем тука, в дома на горския пазач, искаме да ви кажем нещо много важно. Ние, пионерите, знаем какво нещо са граничарите...

— Знаем! Знаем! — развикаха се в надпревара пионерите.

Разбира се, най-силно викаха момичетата.

— Граничарите са герои. Във Великата Отечествена война граничарите първи влязоха в сражение и воюваха като истински герои! И сега те са готови всеки миг да посрещнат врага, ако рече да прекрачи границата ни.

Диджус си пое дъх, а Индулис използува тази кратка пауза и извика силно:

— Да живеят граничарите! Ура!

„Ура" прогърмя по цялото крайбрежие. Най-силно от всички се постара да викне Марите.

Диджус продължаваше:

—В тежката работа на граничарите, както знаем, помагат обучени кучета. И ето, ние, децата от дома на горския пазач, получихме подарък от нашия чичо Мартин едно чистокръвно кученце. Ние решихме да го отгледаме, да го обучим и след това да го подарим на граничарите. Но ние постъпихме лошо...

Диджус млъкна. Пионерите го гледаха с любопитство. Какво има? Такава хубава работа и изведнъж — постъпили лошо...

Диджус продължаваше:

— Благодарим на Индулис: той овреме ни помогна да забележим това. Защо ние, пионери, трябва да правим такъв подарък само тримата? Нима само ние тримата обичаме граничарите и искаме да им помогнем? Разбира се, ние можем и тримата да отгледаме кученцето, но трябва да го подарим от името на всички пионери в нашето училище. (Радостен шум сред пионерите.) И ние решихме: когато кученцето стане голямо куче, ние всички заедно ще го предадем тържествено на нашите приятели граничарите.

— Правилно! Правилно! — викаха весело пионерите.

Шумът и виковете тревожеха Марс, но повторното „Фу!“ „Фу!“ го застави да си остане в предишното положение.

Индулис се опасяваше, че всеобщият възторг може да прекъсне цялата церемония, затова изкомандува строго: „Мирно!“

И ето на двора отново настъпи тържествена тишина и пълен ред. Индулис се обърна към Диджус, отмести малко напред единия си крак и почна реч в отговор:

— От името на пионерите изразявам сърдечна благодарност на Диджус, Теджус и Марите заради грижите за кученцето и заради умелото му обучение. Молим също така да предадат сърдечния ни привет на чичо Мартин. С нетърпение ще чакаме оня тържествен ден, когато ще можем да връчим нашето умно боево куче на героите-граничари.

Бурни ръкопляскания прекъснаха речта на Индулис. Когато ръкоплясканията утихнаха, Индулис се обърна към строя и каза:

— Но трябва да помним: кучето не е футболна топка и не е кошничка за ръкоделие. Кучето си е куче, и особено когато е чистокръвно и го подготвят за стражева служба на границата. Такова куче може да има само един възпитател — дресировача. Към всички други хора кучето трябва да бъде недоверчиво, нащрек — така казал чичо Мартин на Диджус. И това е правилно. Ето защо дресировач ще бъде само Диджус, останалите…

Викът на Марите прекъсна речта на Индулис:

— Чичо! Чичо Мартин!

Сега вече всички чуха грохота на колелата и видяха бързо приближаващия се облак прах.

Диджус се изплаши, че пристигането на чичо му ще наруши чувството на дисциплина у Марс, и му каза: „Разхождай се!“ Каза и с бързо движение протегна двете си ръце напред. На такава заповед още не бяха учили Марс, но той разбра всичко правилно. А може би просто му беше омръзнало да седи на едно място. Така или иначе заповедта „Разхождай се!“ беше изпълнена от Марс точно. Кученцето се спусна към вратата и почна с лай да скача около коня.

Чичо Мартин както винаги седеше в кабриолета и се усмихваше с такава широка усмивка, че дори грамадната му брада не можеше да я скрие.

Пионерите разглеждаха с любопитство чичо Мартин и красивия му кон.

Когато чичо Мартин захвърли поводите върху гърба на коня и се ръкува с Марите, пионерът Петер от чифлика Сиполкали пошепна на застаналата до него Ерика от чифлика Селга:

— Видя ли?... Дори конят му е дресиран. Той никога не го връзва. И мога да гарантирам, че девет години ще стои и няма да мръдне от мястото си!

— Какво имате тука? Пионерски огън ли? — викаше чичо Мартин, като се ръкуваше с пионерите. Той протягаше ръка на всекиго и стискаше малките длани като с менгеме.

Когато Теджус каза причината за пионерския сбор, чичото изпадна във възторг. Одобрявайки постъпката на Диджус, той така го тупаше по рамото, че горкият Диджус при всяко потупване се кланяше като кълвач.

Сега Диджус трябваше още веднъж да демонстрира учеността на Марс. И този път Марс извърши точно и доброволно всичко, каквото искаха от него.

— Това е по-хубаво, отколкото очаквах! — заключи чичо Мартин и тръгна към къщи.

А пионерите продължиха работата си. Теджус изнесе от хамбара парче шперплат, на което беше написано с големи печатни букви:

Марс — куче на пионерите.

Без нужда да не се пипа!!! Поверено е само на пионера Диджус да се грижи за него и да го дресира!!!

Този шперплат заковаха с гвоздеи до входа на хамбара.

Вечерта, като хапнаха сандвичите, които майката на Диджус им даде, и като пиха мляко, пионерите се разотидоха по домовете си. Из пътя те пресмятаха колко още ще трябва да чакат, докато Марс порасне и стане такова куче, каквото няма да е срамно да подарят на граничарите.

Десета глава

КЪДЕ СЕ ДЯНА ЛЯТОТО?

Едва ли някой ще се учуди на това, че едно от най-любимите летни занимания на децата от къщата на горския беше да ловят риба с въдици. Те ловяха риба на реката, която течеше край чифлика, където живееше капитан Сергей Николаевич. Момчетата направиха едно откритие: най-рибното място се намираше на три километра по-долу от чифлика. В дома на горския рибената чорба стана много често ядене и момчетата се гордееха с успехите си в риболова.

В рибарските походи участвуваше и Марс. Децата отдавна се стараеха да съчетаят обучението на кученцето с приятната почивка. А има ли по-приятна почивка от риболова! Децата считаха, че по този въпрос и Марс не може да бъде на друго мнение. Наистина Марите мислеше иначе, но това не интересуваше сериозните хора!

На реката трябваше да се отива много рано. Колко важно беше да не проспят ранната рибарска зора! За да не се случи това, Теджус изобрети автоматичен слънчев часовник. Прозорецът на таванската стая беше отворен денонощно, защото всеки знае, че е много по-полезно да се спи с отворен прозорец, отколкото със затворен.

И така на отворената прозоречна рамка бяха закрепени под определен ъгъл две огледала. По-точно казано, това бяха две парчета от стенното огледало на Диджусовата майка.

Като се издигнеше над хоризонта, слънцето хвърляше лъчите си през групичката брези и трите грамадни клена, които растяха на синура на овощната градина. Слънчевите лъчи винаги попадаха в огледалото, отразяваха се и падаха право върху възглавниците на момчетата. Слънчевото зайче попадаше право в очите на едното от момчетата. Ако при това и ветрец раздвижи прозоречната рамка и слънчевото зайче почне да тича по лицето, тогава вече и дума не може да става за какъвто и да било сън.

Веднъж това ласкаво нападение събуди момчетата от най-сладкия сън, какъвто се спи само сутрин.

Децата се въоръжиха с дълги въдици и по най-късия път през градината — побързаха към реката. И тогава внезапно върху главата на Теджус падна нещо много тежко. Ударът го разсъни напълно.

— Какво е това? — Теджус замря на мястото си.

— Ябълка — отвърна усмихнат Диджус и дигна от земята една много едра ябълка. — Бяла ябълка — добави той.

Теджус взе ябълката и заби в нея здравите си зъби, които можеха да сдъвчат всичко, каквото искаш.

— Милион... не е бяла ябълка! Но я погледни...

— Да, семената са съвсем черни...

— Но как е станало това?

— Много просто. Есенно време семената на ябълките винаги почерняват.

Настъпи доста продължителна пауза. Лицето на Теджус сякаш потъмня:

— Значи, есен, а? Но къде се дяна лятото?

Диджус нищо не отговори, само погледна Теджус както се гледа болен човек, и закрачи по-нататък.

През този ден на Теджус не му вървеше на риболов. Мъчеха го разни тежки мисли. Но как се случи това? Нали съвсем неотдавна... сякаш беше вчера... той слезе от парахода на тази земя, за да прекара тука лятото. И изведнъж лятото вече се беше свършило! А щом е есен, значи скоро трябва да се приготвя за парахода . . Не, неправилно, неправилно е устроен светът! Зимата винаги е такава продължителна, а лятото кратко като опашката на Марс... Училището, разбира се, е хубаво нещо, той признава това. Кой може да възрази против това! Но защо така скоро отлитат ваканциите? . . . Сега трябва да остави Марс, всичко . . .

Теджус все въздишаше и въздишаше. . . И в училище е интересно. . .Нима някой ще каже, че не е така! . . Но така скоро. . . така скоро и незабелязано ще дойде и старостта!

— Е, голяма работа, не хвана риба и се затъжи — каза Марите на Теджус, като видя как той обикаляше насам-натам около къщата с печален израз на лицето.

— Той не тъжи, той философствува — каза Диджус, комуто вървеше днес на реката.

— Философствува ли? Че какво е това? — заинтересува се Марите.

— Навярно болест. Още не сме учили това...

По предложение на Теджус още същата вечер момчетата почнаха да строят къщичката на Марс. И без това строежът се́ проточи до безобразие.

В ученето Марс решително вървеше напред. Наистина той не усвои никакви нови заповеди, затова пък старите се затвърдиха дотолкова, че вече нямаше случай, когато кученцето да се обърка или да не изпълни заповедта. Освен това Марс се научи да изпълнява тези заповеди и по команда с движение. Повикването „При мене!“ се заместваше с движението: протегнатата дясна ръка с обърната надолу длан се вдига бързо до нивото на рамото и веднага се спуска. Вместо заповедта „До мене!“ Диджус с протегната лява ръка се тупаше по бедрото. А когато Диджус искаше Марс да изпълни командата „Разхождай се!“, той правеше същото движение, което изпробва, когато бяха пионерите и пристигна чичо му: протягаше бързо двете си ръце напред.

Все пак Марс не изпълняваше така точно командата с движение както словесната. Диджус послуша съвета на Андрей Петрович и не се стремеше много настойчиво да постигне това — Марс и без това беше най-грамотното куче на света.

Момчетата строиха шест дни къщичката за кучето. Отвън това беше къща като всяка къща — с комин, с прозорци и с таван. И макар че вътре беше удобно, все пак това беше кучешка къщичка и нищо повече, тъй като прозорецът беше само нарисуван, а вместо комин беше поставено парче дърво.

— Диджус, трябва бързо да обучиш Марс да отваря и затваря вратата, иначе през зимата ще измръзне. Нали тука ще има врата? — разтревожи се Марите, като видя как момчетата изрязват в стената голям полукръг.

— Не бой се, нищо няма да се случи — отговори Диджус. — През зимата тази дупка ще бъде покрита с дебел парцал.

— А Марс как ще влиза в къщичката?

Андрей Петрович каза, че кучето много скоро ще се научи как да отмества парцала.

Това напълно успокои Марите.

Когато къщичката беше готова, Марс се премести да живее в нея и тука той се чувствуваше много по-добре, отколкото в хамбара.

Теджус скоро забеляза, че не само ябълките, които падаха върху главата му, сигнализираха за приближаването на есента. Вече имаше стотици сигнали. Те се срещаха на всяка крачка. А най-ясно от всичко говореха за есен вечерите, които ставаха все по-дълги и по-дълги. Ясно е, че вечерите се удължаваха за сметка на деня. Момчетата трябваше все по-рано и по-рано да запалват лампата в таванската си стая. И тогава прозорецът не биваше да се държи отворен, защото стаята се напълваше с нощни пеперуди. А когато затваряха прозореца, те на облаци се блъскаха о стъклата, сякаш вън валеше дъжд.

Теджус все по-често поглеждаше куфара си, който цяло лято стоя в ъгъла, забравен от всички.

Майката на Диджус получи писмо с красива марка, на която беше изобразен един от грандиозните строежи на комунизма. Диджус взе марката.Той знаеше, че някои момчета събират колекции от пощенски марки, и мислеше, че може би ще дойде време, когато и той ще се заеме сериозно със събирането на марки. А писмото майка му задържа и не каза нито дума за него. Вечерта баща му прочете писмото и също не каза нито дума.

Минаха още два дни и едва тогава по време на вечерята баща му каза:

— Събирай си нещата, Теджус. Параходът на рибния завод заминава в неделя. Диджус ще те закара на пристанището.

— О-ле-ле-е, толкова скоро ли? — възкликна Марите и от огорчение изтърва един картоф на покривката.

Повече не говориха за това по време на вечерята.

Когато след вечеря момчетата се изкачваха по стълбата към стаята си, Теджус каза:

— Горя от нетърпение да видя Рига и училището си!

Диджус го погледна недоверчиво.

В стаята Диджус постави запалената лампа на масата и каза:

— Да, всеки обича своето училище. Да живееш без училище, е все едно да живееш без слънце, в пълна тъм-

нина... (Този израз Диджус беше чул от баща си). Но и лете е хубаво — добави след малко той.

— А, какво ще говорим за това! — махна с ръка Теджус и почна безсмислено да прелиства книгата „Мотоциклетът и устройството му". Той донесе тази книга от Рига, тъкмеше се да я изучава през лятото, но книгата през цялото време лежа на дъното на куфара.

В последните дни работата не му вървеше. Когато човек се стяга за път, не му е до работа.

И ето той дойде, този тъжен неделен ден.

Конят е впрегнат и вързан за желязната халка, завинтена в стената на хамбара. Около него неуморно тичат Марс и Боби. Тука трябва да кажем, че Марс вече отдавна надмина по ръст Боби. Марите, облечена в най-хубавата си рокля, стои на двора с голям букет червени, сини и виолетови астри. А момчетата все ги няма и няма. Но така може и да закъснеят за парахода. Навярно още не са приготвили куфара, макар че майката на Марите преди три дни ги предупреди куфарът да бъде приготвен овреме. Може майка ѝ да иска да прати нещо на сестра си в Рига, а в куфара да няма място! И тогава на Теджус ще му е трудно да реши какво да изхвърли: камъка, който прилича на прасенце, или змията, натикана в шише с ракия (не можаха да намерят спирт). И бащата на Диджус дълго не се показва.

Най-после! . . . Бащата сам носи куфара, който през лятото е станал много по-тежък.

Размишленията на Марите съвпадаха напълно с действителността. От куфара трябваше да извадят камъка, който приличаше на прасенце, което, разбира се, още повече помрачи и без това нерадостната раздяла на Теджус с дома на горския пазач.

После започна сбогуването. Букетът на Марите много трогна Теджус. Бащата и майката дадоха на Теджус няколко ценни съвети за из пътя, но Теджус веднага ги забрави.

Теджус се сбогува с Марс. Той дълго и сърдечно му тръска лапата, тупа го по гърба. От това бурно изливане на чувствата Марс беше в голямо недоумение и гледаше въпросително момчетата.

— Ти непременно пиши кога ще го предавате на граничарите. Непременно ще дойда. Непременно! Не забравяй! Непременно! — развълнувано каза Теджус на роднината си Диджус.

— Можеш да бъдеш спокоен за това. Щом съм казал, значи ще пиша.

Най-после Теджус и Диджус седнаха в талигата и конят Ансис закрачи важно и отмерено.

Като изминаха малко път, Теджус каза:

— Не можеш ли да подкараш по-бързо Ансис? Така и до Октомврийските празници няма да стигнем в пристанището.

— Ще стигнем! — измърмори Диджус и дори не помисли да дръпне поводите.

Той помнеше как баща му преди тръгването им погледна сребърния си часовник и каза: „Карай бавно, синко. Имате достатъчно време". А щом баща му е казал, значи е така. Часовникът му още никога не е грешил, а баща му знаеше по-добре от всички кога заминава параходът.

Теджус понечи да протестира против равнодушието на Диджус, но отведнъж го обхвана тежко чувство. Работата беше там, че през цялото лято той нито веднъж не си спомни за едно любимо същество, на което се беше клел, че ще си го спомня не по-малко от два пъти на ден: сутрин и вечер. Това същество беше малкият папагал Пецис. Майка му го беше купила в зоологическата градина. Наистина Пецис не се научи да говори, той нямаше никакъв талант за това. Повече от месец се мъчи Теджус и изчерпа напълно целия си запас от търпение и педагогически способности, но от Пецис не можеше да се чуе нищо, освен еднообразен скърцащ крясък. Той беше еднообразен и в областта на пилотажа. По цели дни седеше кацнал на шкафа и оглеждаше равнодушно стаята. Ако го прогонеха оттам, прехвръкваше на полилея и продължаваше със същото равнодушие да седи там. Единственото, което Теджус можа да постигне, беше да приучи Пецис вечерно време при подсвиркване да литва от шкафа. Пецис кацваше на ръката на Теджус и позволяваше да го пъхнат в клетката за нощуване... Какво ли прави Пецис сега? Как ли е прекарал лятото? Дали майката на Теджус не

е забравяла да го храни и пои? Дали изобщо не е хвръкнал през прозореца?

— Знаеш ли какво?

— Не зная — отвърна Диджус.

— Забравих да ти разкажа. В Рига имам прекрасен папагал, който вече почти говори.

— И какво говори?

— Тоест, засега той още нищо не говори, но когато почне да говори, аз подробно ще ти пиша.

— Пиши ми.

Горският път свърши. Наоколо се простираха полята на колхоза „Крайморска нива", по които имаше златисти кръстци пожъната ръж. Край морето се простираше покорената от хората „Бяла дюна". В това време момчетата видяха, че срещу тях се движи група пешеходци. Когато пешеходците приближиха, Диджус каза „тпру", и Ансис моментално спря.

Пешеходците бяха Индулис и още трима пионери.

Индулис приближи до талигата и каза:

— От името на крайморските пионери ти желая добър път, Теджус. Винаги ще бъдеш желан гост в нашия край. А когато завършим училище и отидем да се учим в Рига, ти ще ни помогнеш да упознаем нашата столица. — Индулис тържествено подаде ръка на Теджус.

Тази реч развълнува Теджус до дълбочината на душата му. Той сърдечно стисна ръката на Индулис и каза:

— Непременно! Непременно! А вие тука се погрижете за Марс.

— Е, за това ти не се безпокой, Марс остава в сигурни ръце. А кучето ние ще дадем на граничарите през пролетната ваканция. Ти ще можеш да дойдеш.

— Ще дойда непременно!

След това и останалите пионери се сбогуваха с Теджус.

На пристанището момчетата видяха капитан Сергей Николаевич и Андрей Петрович. Те навярно винаги биваха тука, когато параходът пристигаше. Ансис вързаха о същия бор, както тогава, когато Теджус за първи път видя този край.

Теджус се качи на борда на парахода. Капитан Крумин потупа момчето по рамото и каза:

— Не е трудно да се забележи, че хлябът на горския ти е понесъл... — Той се усмихна ласкаво.

Граничарите също тупаха приятелски Теджус по рамото и той беше невероятно горд от това. Той ще разкаже на децата в училище какви приятели е спечелил тука...

Но ето, че Теджус и Диджус се сбогуваха. Те направиха това мълчаливо. Истинската дружба може да мине без думи.

Морякът дигна мостчето. Затупка стоманеното сърце на парахода. Капитан Крумин доближи ръка до козирката на фуражката си. Директорът на рибния завод махна с ръка. Само рибарите не мръдпаха — те както винаги смучеха съсредоточено лулите си. Защото бяха свикнали твърде много с пристигането и заминаването на парахода, това ставаше цял живот.

Диджус се изкачи на дюната и седна на края на талигата. Като изпущаше черни вълма дим, параходът навлезе в дълбоката вода и почна бързо да се отдалечава,

ставайки все по-малък и по-малък... Откъм морето лъхаше есенна прохлада, макар вълните да бяха съвсем малки. Това е хубаво: Теджус няма да страда от морска болест...

Параходът беше вече много далеч, до самия хоризонт, а на Диджус все не му се искаше да тръгне за дома си. Все пак да са двама е по-добре, отколкото да е сам!

Единадесета глава

РАЗМЯНА НА ПИСМА

Приветствувам те, Диджус!

Пецис е жив и здрав. А все още не е почнал да говори. Когато срещнеш Сергей Николаевич или Андрей Петрович, предай им сърдечен поздрав от мене и питай дали знаят как трябва да се дресират папагали. Аз опитах да работя с него, както работехме с Марс, но разликата е там, че Марс не хвърка, а Пецис хвърка и не е лека работа да се катериш след него по шкафа.

Как е Марс? Помни ли ме?

В Рига пристигнах благополучно. Само край Слока ми стана лошо, защото излезе вятър. Навярно имаше десет, а може и дванадесет бала. Капитан Крумин каза, че това е нищо: всеки моряк трябва веднъж да прекара морската болест, и колкото по-скоро се случи това, толкова по-добре.

За едно ми е много мъчно. Макар, че ти подарих футболна топка, но през цялото лято ние почти не играхме с нея, и сега аз плащам за нашата леност. Аз съм вратар на футболния тим в нашия двор. И още в първото състезание с тима на дом № 52 така ми натриха носа, че ме е срам да си спомня. Просто ми е чудно как у вас там забравих всичко. Това е навярно от морския въздух. Сега се тренирам колкото мога. Но се боя, че нервите на мама няма да издържат — вече забелязах, че тя едва търпи. Тате както винаги е малко време в къщи, а все пътува

с локомотивите си. Дали книгата ми не е останала у вас? Изгуби ми се аритметиката.

Изпращам на тебе, на Марите и на всички много привети.

Твой приятел Теджус

Рига, 29 август

Привет, Теджус!

Писмото ти получих. Сергей Николаевич казва, че малкият папагал, от онези, които се продават в зоологическата градина, не може да се научи да говори. А може да се научи нашият, обикновен скорец. Аз бих опитал, но за съжаление скорците вече отлетяха.

Марс нищо ново не е научил. Аз се връщам много късно от училище, успявам само да повтарям с него онова, което знаеше по-рано. Андрей Петрович казва, че няма нищо от това и все още ще успея да го науча. Боя се само да не би Марите да разглези Марс. Тя си идва от училище по-рано, и докато аз съм в училище, все се занимава с него, и те станаха големи приятели. А поради това кучето може да не стане достатъчно зло.

Марите претърси всичко, но не намери аритметиката ти. Тя казва, че от аритметиката има повече полза, отколкото от футбола. А тате казва: всяка работа си има времето. Аз мисля също както тате. Марите преувеличава, защото ходи първа година на училище. С аритметиката аз съм добре.

Всички ти пращаме сърдечни привети. Индулис — също.

Твой приятел Диджус

Крайморски дом на горския пазач,
20 септември

Мили пtriятелю Теджус!

Поздравявам ти с това писмо. Как вървят твоите работи? Моите вървят добре. Ако имаш пари, купи ми кадифен плат с цвят на синчец. И го прати по пощата. Искам да ушия на куклата нова хубава рокля. Парите ще ти

върна. В нашия кооперативен магазин няма кадифе. В училище се уча дубре.

Марите

Привет, Диджус!

Сърдечно ти благодаря за писмото. И на Марите също. Кажи й, че кадифе с цвят на синчец не мога да намеря, много скоро го разпродават. Мама обеща да избере за Марите парче виолетово кадифе от вехтата си рокля. Но то ще бъде като ново.

Сега, Диджус, трябва да ти съобщя нещо много важно. Вчера бях на кино и досега не мога да се успокоя. Исках веднага да пиша на капитан Сергей Николаевич, но се побоях, че писмото няма да стигне до него, тъй като не зная точния му адрес. Постарай се незабавно да го видиш и да го предупредиш: вчера в киното дадоха преглед за войната в Корея, а после показаха земното кълбо и как по цялото земно кълбо американците са уредили свои военни бази против СССР. Ясно е, че тези бандити кроят нещо. Разкажи всичко това на капитан Сергей Николаевич, а той нека разкаже на всички граничари, за да бъдат много и много бдителни и предпазливи. Ти им кажи, че ние се надяваме изцяло на тях. А за Октомврийските празници пионерите от нашия клас ще изпратят на граничарите тържествено поздравление и сърдечно приветствие.

Старата аритметика вече не ми трябва, защото учим по друга, която е още по-трудна от старата. Във футбола възстанових предишната си форма и дори я надминах. Вече проведохме състезания с тимовете на всички домове от нашата улица. Нашият дом взе второ място. Но това е само временно, ние скоро ще притиснем и момчетата от дом № 74, които са се надули и са вирнали носове до небето и още по-високо.

Пецис замених със стъклен аквариум и сега ще развъждам златни рибки. Забравих да те питам — ти реши ли да събираш пощенски марки или не? Пиши ми и ако си решил да събираш, ще ти пратя няколко красиви, със съвсем цели назъбени краища и с водни знаци. Погрижи

се Марс да израсне много зъл, та американците да опитат това на гащите си, ако се появят.

Стискам ти ръката.

Твой приятел Теджус

Рига, 10 октомври

Привет, Теджус!

Щом дойде писмото ти, веднага се затекох при Сергей Николаевич и му разказах всичко. Той ти благодари за предупреждението и ти праща сърдечен привет. Също и Андрей Петрович. Да не си решил, че е по-лесно да се научат да говорят златните рибки, отколкото Пецис? Пощенски марки още не съм почнал да събирам, а след първия сняг ще почна да поставям капани за порове. У нас през цялото време вали дъжд и пътищата са много кални. Как е там у вас в Рига?

За Марс ти не се безпокой. С всеки ден той става и по-голям, и по-умен, и по-зъл. Сега той вече изглежда като

голямо куче и показва зъбите си на всеки чужд човек. Но не лае. Ние с Андрей Петрович го научихме така, защото караулното куче трябва да лае разумно, когато трябва. А врага то трябва да напада тихо. Но Марс не може да ухапе никого, защото сега е вързан. Занятията с него провеждам както преди, всеки ден, когато се върна от училище, макар че по това време вече се стъмва. Марс се научи да намира скрити предмети. Ти навярно помниш събитието с куклата, дори тогава това не беше трудно за Марс.

Утре е неделя, и ние, цялото училище, отиваме в гората да кършим борови клончета за гирляндите, с които ще украсим цялото ни училище за Октомврийските празници. Ще бъде много хубаво.

Твой приятел Диджус

Крайморски дом на горския,
4 ноември

Привет Диджус!

Ако си решил да ми се присмиваш, то знай, че за това са нужни двама: един, който се присмива, и втори, който търпи това. Аз искам да ти кажа, че няма да бъда оня, който търпи. И на ум не ми е идвало да уча рибата да говори. Но аз си уредих чудесен аквариум. Ти навярно дори не знаеш какво нещо е аквариум. Ела през зимната ваканция в Рига — ще видиш какво нещо е, когато в стаята има чудесен аквариум.

Е, ами твоите работи как вървят? Моите вървят добре, макар и при нас да вали всеки ден дъжд. И има такава кал, че най-силният нападател не може да вкара топката. И дрехите така бързо се калят, че у дома мама през цялото време гълчи и заплашва.

Задачите по аритметика стават все по-сложни и по-сложни, а дните все по-къси и по-къси. Защо всичко е уредено така неправилно — не разбирам. Затова пък по съчинение получих петица. Моето съчинение четоха пред целия клас. Беше ни зададено да пишем на свободна тема и аз написах за героите-граничари, които и в такъв дъжд както сега стоят ден и нощ безстрашно на пост. И аз писах още за Сергей Николаевич, и за всичко, което видях у вас.

Някои ученици, които са малко слаби в мисленето, дори не искаха да вярват, че сам съм видял и преживял всичко това. Но аз им казах, че това не е моя, а тяхна вина — те не виждат по-далеч от носа си. А че мога да отида на заставата на капитан Сергей Николаевич, когато поискам както у дома си, аз преувеличих малко, но те пък нали трябваше да разберат кое е истина и кое не.

Жалко, че не събираш марки. Аз имам такива рядкости, каквито в цяла Рига няма да намериш. Но ти не можеш да разбереш това, щом не събираш. Октомврийските празници прекарахме чудесно. Сергей Николаевич получи ли приветствието от пионерите в нашия клас?

Сърдечен привет на всички.

Твой приятел Теджус

Рига, 13 ноември

Привет, Теджус!

Колкото до присмиването, съвсем не съм имал намерение да ти се присмивам. Само изказах предположение, а за това у нас никой не се обижда.

Сергей Николаевич получи приветствието от вашите пионери. Той го прочете пред строя на граничарите, и те тържествено отговориха: „Служа на Съветския Съюз!" Граничарите ще ви пратят писмо. А засега Сергей Николаевич ти праща поздрав.

Аритметиката ми се удава леко, затова пък съчиненията ми излизат винаги много кратки: просто не разбирам как може да се напише много за онова, което всички и без това знаят.

През Октомврийските празници ни гостува чичо Мартин. Той прегледа Марс и Марс едва не го ухапа. А чичо каза: „По-хубаво от това — здраве." Чичо ти праща поздрав. Когато няма дъжд, Индулис в междучасието събира на двора всички пионери и аз им разказвам как живее нашият Марс. Чичо Мартин мисли, че кучето трябва да се предаде на граничарите през пролетната ваканция. Пристигай навреме.

Всичко останало е по старому.

Твой приятел Диджус

Крайморски дом на горския,
28 ноември

Мили приятелю Теджус!

Поздравявам те с това писмо. Как са работите ти? Моите са добре. У нас отведнъж настъпи силен мрас и на реката вече има лед. Вчера падна сняг, и Диджус постави капани за поровете. Благодаря за кадифето, което изпрати. Роклята стана хубава. Не можеш ли да ми намериш и розеви конци? Парите ще ти върна през лятото. Искам за Нова година да подаря на тате везана кърпа.

Твоята приятелка Марите

Привет, Диджус!

Аквариума вече замених с почти нови кънки за състезание, ето защо считам спора между нас уреден.

За пролетната ваканция ще дойда непременно.

В нашата квартира се настани нова квартирантка, защото електромонтьорът, който живееше у нас, замина в Елгава. Там има голямо строителство и са нужни монтьори. Презимето на новата квартирантка е Стебрин. И тази Стебрин има голямо куче-овчарка. То е много по-голямо от нашия Марс, но такова глупаво, просто ужас. Тази Стебрин е развалила кучето. Тя съвсем нищо не го учи. Когато все пак се опитах да направя от това загубено животно куче и започнах да го обучавам на онова, което нашият Марс вече отдавна знае, тази Стебрин ми забрани.

Повече нямам време да пиша. Макар и да съм огорчен, бързам за пързалката. Ще се опитам да постигна рекорд.

Твой приятел Теджус

Рига, 10 декември

Привет, Теджус!

Желая ти много щастие през Новата година и предай пожелания за щастие на родителите си от мене, от Марите, от тате и мама.

Старата година свърши много добре за нашия клас. Нямаше нито една тройка, защото Индулис обяви: ако някой получи макар една тройка в бележника си, няма да присъствува при предаването на Марс на граничарите. Всички поработихме здраво. Ние, пионерите, внимателно

се грижехме за изоставащите. Дори Петер Бабулих стегнахме. Досега долната му устна винаги почваше да трепери, когато трябваше да има работа с аритметиката и с цифрите изобщо. Сега вече устната му не трепери, и той започна почти всичко да разбира, макар че учителят каза, че четворката му е още несигурна. Ние обещахме, че в нашия клас през цялата година няма да има нито една тройка, ето защо ще трябва да залегнем здраво.

На Нова година бях на гости у капитан Сергей Николаевич и пожелах на него, на Елисавета Михайловна и на всички граничари щастлива Нова година. Също и от твое име.

Как прекарваш ваканцията? И как си с аритметиката? Ние имаме много дълбок сняг, хубаво е да се пързаля човек със ски. Целият двор е затрупан със сняг, преспите се издигат чак до върховете на ябълковите дървета. Ма-

рите се спуща от тези преспи на ски, а зайците се катерят по преспите да гризат клончетата на ябълките и затова тате казва, че тази година зайците са цяла напаст. Той вече застрелял в нашата градина четири заека, а аз хванах пет порчета. Когато тате продаде кожичките, ще си купя разни интересни книги.

В къщичката си Марс понася много добре дори най-силния мраз. Ако искаш да знаеш какво правя още, трябва да ти кажа, че ходя да ловя риба. Това не е така просто, защото първо трябва да се разравя снегът и едва след това може да се пробие дупка в леда, което също не е лесно — ледът на реката е много дебел. Затова, когато ловя с кукичката, рибената чорба е осигурена. Друго нищо не правя, само вечерно време плета рибарски мрежи. Петерис ме научи на това. Една вече уплетох и сега плета втора. На лято с тебе ще можем да поставяме мрежи също както Сергей Николаевич. Тогава сигурно ще имаме много риба. Когато отивам да се пързалям със ски, вземам със себе си Марс. Той може да тича много бързо, по най-дълбокия сняг, защото стана силен. Всички заповеди изпълнява така, че тате казва: „Това не е куче, а точен часовник".

Твой приятел Диджус

Крайморски дом на горския,
5 януари

Привет, приятелю Диджус!

Ако искаш да знаеш кой те поздравява с това писмо, то знай: поздравява те шампионът по бързо пързаляне на кънки, шампионът на нашия клас и на цялата ни улица. Сега съм в добра форма, а за да не я изгубя, трябва много да се тренирам. Мама никак не може да разбере защо трябва да ходя на всички състезания на хокей и на кънки. А пък за мене е много важно да гледам майсторите. Тя не разбира, че с време ще мога да бия световния рекорд и че тогава ще се прослави и тя, а се старае да ме убеди, че краката не са най-главното за човека, макар и аз сам никога да не съм говорил подобно нещо. Тате не

взема никакво участие в семейните ни разногласия, защото е много зает: с локомотива си той пропътува грамадни разстояния и често получава награди като най-добър машинист. Аз също получих награда, когато победих в състезанията на кънки: съвсем нови и лъскави като сребро кънки за състезание. Старите искам да заменя със спининг на вехто, защото ако във вашата река може да се лови с кукичка, то навярно може да се лови и със спининг — лятото все пак ще настане някога. А ти знаеш ли, че със спининг за една сутрин може да се налови толкова риба, че да не можеш да я отнесеш наведнъж?

И в моя бележник няма нито една тройка, макар че и за петици не се старая много. Наистина учителят по аритметика ми казваше, че моята четворка още не е четворка, но той е старомоден човек и аз подозирам, че той дори вярва в бога, защото ако някой нещо не знае, той въздиша и казва: „О, господи, господи . . . "

Желая и на тебе, и на всичките ти роднини щастлива Нова година!

Ако искаш с парите от поровите кожички да си купиш книги, а при вас ги няма, аз мога да ти помогна: в Рига има твърде много книги.

При случай искам да разбера дали не се въдят и в Рига някъде на тавана или в зимниците порове? Ако се въдят, ще ме научиш да правя капани.

Всичко останало в Рига е по старому.

Стискам лапата на Марс и те поздравявам.

Твой приятел Теджус

Рига, 28 януари

Привет, Теджус!

Аз мисля, че в Рига не се въдят порчета. Най-добре е да се ловят по ливадите, около купите сено.

Около нашия дом започна сечене на дърва и дървен материал. Ако в хубаво време човек излезе на стълбата, отвред ще чуе чукане на брадви и съскане на триони. Брадвите чукат като големи кълвачи, а трионите шумят като море в тихо време.

Ти навярно знаеш, че нашето море рядко замръзва някога, но тази година то замръзна по цялото крайбрежие почти до самия небосклон. Само там, където Седедзе се влива в морето, не е замръзнало. Виждаш ли каква сурова зима има тази година! Веднъж на връщане от училище на Марите едва не ѝ замръзна носът. Мама при студено време ѝ дава да си носи късче гъша мас: ако се натърка носа или бузите с гъша мас, няма какво да се бои човек от измръзване, но Марите забравила да се натърка. Поради студа ние дори не учихме три дни. Сега риболовният кораб не идва при нас. Сергей Николаевич казва, че ако буря не строши леда в Рижския залив или ако не го строшат ледоразбивачи, ти ще трябва да пътуваш до нас с влак, а то значи, че ще трябва да пътуваш 25 километра от спирката до нас с кон. За мене това е нищо, но ти ще трябва да се облечеш по-топло, защото рижанци не са свикнали така със студа както нас.

В сеченето на дърва и дървен материал вземат участие и колхозници от далечни колхози. Те пристигат тук за цяла седмица. Голямата стая в нашия дом им е дадена на пълно разположение и вечерно време у нас е много весело. Ние пеем песни и аз се научих да точа триона. Индулис ти праща поздрав и казва, че четворката, която още не е четворка, е опасно нещо и ти трябва да се постегнеш. Аз не разбирам как тъй събирането, изваждането, деленето и умножението могат да ти се струват трудни. Уверен съм, че просто трябва да мислиш повече и да направиш четворката твърда четворка.

Твой най-близък приятел Диджус

Крайморски дом на горския,
16 февруари

Привет, Диджус!

Ако вие, крайморците, мислите, че всичко за нас е разбрано и ясно, то мога да ви кажа, че дори ние, рижанците, далеч не всичко разбираме и далеч не всичко ни е съвсем ясно. Това относно аритметиката. Аз например не разбирам как може да не се напише хубаво голямо съчинение. Това може да стане само в случай, че

човек има слаба мисъл. Аз, разбира се, не казвам лично за тебе, а така, изобщо.

Как върви риболовът ти с въдица? В нашия клас един пионер вече отдавна изобретява електрическа въдица. Тогава вързаната о шнурчето кукичка няма да има нужда да се дърпа: металическата рибка ще играе сама и човек може да налови повече риба, отколкото с въдица с примамка — цели килограми. Ако той завърши изобретението си до пролетната ваканция, аз ще ти го донеса.

Марс готви ли се за великото и историческо събитие? Аз вече уговорих всичко с моите родители и мога да пътувам. Колкото се отнася до студа, мисля, че един състезател на кънки, който вече става известен, няма защо да се бои от такива работи. Мене вече цялото училище ме знае като състезател на кънки и идната зима може би ще се тренирам при майстора на спорта Соколов. Тогаз и до световния рекорд не е много далеч.

Ако можеш да дойдеш в Рига идната неделя, би било чудесно: ще стане нещо грандиозно — състезание на хокей между Московския „Динамо" и нашата „Даугава". Аз държа за „Динамо". Ти много ще изгубиш, ако не дойдеш, но навярно няма да дойдеш, защото би трябвало да изгубиш от училище. Значи ще се видим само след няколко седмици.

Твой приятел Теджус.

Забележка. В последно време учителят по аритметика вече не ми казва: „О, господи, господи . . ."

Рига, 4 март

Драги приятелю Теджус!!!

Сардечно ти благодаря за онова, което ми изпрати. Кърпата стана хубава и тате беше много доволен. Аз се уча много добре, имам само петици. Сега нашият колхоз урежда ферма и ще има много малки, хубави пиленца. Аз бих искала да насадя нашата кокошчица да мъти хубави малки пиленца.

Когато дойдеш при нас, не можеш ли да ми донесеш някакви особени яйца, каквито тука няма?

Много те очаквам.

Твоя приятелка Марите

Многоуважаеми другарю
Теодор Аугусткали!

Предаването на Марс на граничарите ще стане на 25 март тази година. Каним те в този ден в крайморското училище.

С дълбоко уважение

Индулис Миезитис

Текст на бърза телеграма:

„Риболовният кораб пристига по разписанието. Чакам в пристанището.

Диджус“

Дванадесета глава

ТЕДЖУС ОТНОВО В ДОМА НА ГОРСКИЯ ПАЗАЧ

Към средата на март големият студ, който трая през целия януари и февруари, намаля. В слънчевите лъчи вече се усещаше ласкава топлота. По краищата на покривите се появиха дълги ледени висулки. В гората вятърът шумеше, сякаш се задъхваше от дълго тичане. Люшкаха се върховете на боровете. В морето вълните натрошиха леда до самия бряг и изтъркулнаха на плажа цели ледени планини. Ярките слънчеви лъчи играеха по синкавите им ръбове.

През втората половина на март термометърът показваше нула градуса. Горният пласт на снега стана рохкав, а утъпканите пътечки — меки. Дълбоко под снега се промъкваха първите ручейчета. Невидими, те търсеха път към морето. Пролетта наближаваше и вече никой не можеше да попречи на това.

Ваканцията почна в един ден на дружно, весело топене на снега. Марите и Диджус си дойдоха от училище заедно. Заруменели, те стремително се втурнаха в кухнята и подадоха на майка си бележниците си. Не стана нужда да се срамуват за бележките си, но и особена похвала не очакваха, поне Диджус не очакваше такава. Той даде

бележника си и изтича на двора. Ваканцията е кратка, а има цял куп работа! .

Преди всичко Диджус потърси няколко празни шишета и с помощта на Марите ги изми. След това двамата се упътиха към трите големи клена, които растяха на края на градината. Високите преспи се бяха слегнали съвсем малко. Диджус и Марите се покатериха на самия връх на преспата, откъдето без особени усилия можеше да се хване с ръка клончето на клена. Диджус избра един дебел клон, потърси в джоба си остро наточения нож, отряза крайчето на клончето и надяна празното шише на края на клона. Марите му подаде конец и Диджус завърза шишето. По такъв начин те прикрепиха по краищата на клоните няколко шишета.

— Ранничко е, но може би ще потече — с вид на опитен човек каза Диджус, като разглеждаше твърдите кленови пъпки, които вече ясно се забелязваха.

Кой не знае колко вкусен и ароматен е кленовият сок пролетно време!

След това те провериха всички най-близки канавки — да видят дали не може някъде да направят воденица. Но водата в канавките едва беше почнала да се събира. Още никъде нямаше силно течение. Значи за тази работа трябваше да се почака. . .

Диджус потърси в килера въженце, взе от курника опряната о пръта стълба и отиде в градината. При всяко дърво, на което беше прикрепена къщичка за скорци, той се спираше и отметнал назад глава, оглеждаше внимателно птичата къщичка. Когато откриеше, че жилището на скорците има нужда от ремонт, той се покатерваше по стълбата на дървото и спущаше с въженцето къщичката за скорци долу. Оказа се, че много от къщичките на скорците имат нужда от ремонт. Трябваше да се бърза: ако пролетта настъпва така стремително, перинатите певци няма да карат да ги чакат дълго. Репутацията на Диджус ще пострада сериозно пред момчетата от целия район, ако скорците долетят, а къщичките им не бъдат подредени. Лошата слава бързо се разнася.

В голямата стая бащата на Диджус държеше зиме дърводелския си тезгях, който лете седеше под навеса до килера. В свободните зимни вечери на този тезгях можеше

да се направи или поправи нещо необходимо в домакинството. Хубаво е, ако човек може сам да порендосва с рендето, да подълбае с длето или да зачука гвоздеи — нали не можеш да купиш всичко в кооператива. Голямата стая сега беше празна, защото колхозниците-секачи бяха преизпълнили плана за изсичането и извозването на дървен материал и се бяха върнали по домовете си да се готвят за пролетната сеитба. Който иска да работи, той винаги има достатъчно работа.

Диджус и Марите внесоха къщичките на скорците в стаята и ги подредиха една до друга. Птичите къщи заеха почти половината стая.

Диджус вече свали сакото си и взе брадвата в ръка, но майка му влезе с изпускащия пара супник и той трябваше да отложи ремонта до вечерта. Следобедното време, чак до здрач, се посвещаваше на Марс.

Марс винаги пръв знаеше, че Диджус и Марите се връщат от училище. Те бяха още далеч, а Марс вече се вълнуваше, дърпаше се на синджира, макар да не лаеше. Това беше най-сигурен белег, че скоро в двора ще влязат учениците. Диджус не отиваше веднага при Марс, даваше си вид, че съвсем не го забелязва. Марс също не настояваше особено за срещата. Той беше вече доволен само от това, че вижда Диджус в къщи. И все пак всеки път, когато Диджус се появяваше в двора, Марс скачаше и дрънкаше със синджира. Трудно можеше да си представи човек, че това силно и красиво куче доскоро беше тромаво паленце, което стоеше несигурно на краката си.

Да, времето върви напред...

Диджус откопча синджира и вместо него прикрепи към нашийника кожения ремък. Диджус и Марс тръгнаха на разходка. Диджус крачеше с доста големи крачки, до него със спокоен ход крачеше Марс. Никакви съблазни не можеха да отклонят Марс от равномерната му крачка, която ритмично се съгласуваше с крачката на Диджус.

Като се поразходи половин час, Диджус откопча кожения ремък и направи с Марс няколко учебни упражнения. Изглеждаше, че Марс е крайно заинтересуван от учението си. Така и трябваше да бъде: Марс беше прекрасно възпитан.

Вечерта, когато Диджус увлечено ремонтираше къщичките на скорците, баща му каза:

— Ще можеш да довършиш къщичките на скорците и утре. Трябва да видя директора на рибния завод и ще отида на пристанището сам.

Диджус не отговори нищо, макар че тази новина не му особено хареса. Защото е толкова приятно да се излегнеш в шейната и да се плъзгаш напред по озарения от мартенското слънце път, върху който плазовете са огладили следи и са ги направили лъскави като коприна! И после, той би могъл пръв да посрещне рижекия си роднина Теджус . . .

На другия ден към обед Диджус свърши цялата ремонтна работа. Къщичките на скорците бяха с нови, здрави кукички, готови за окачване по ябълковите дървета, защото, знае се, че в ябълковите дървета не бива да се забиват гвоздеи. За да съкрати някак времето, той потърси парчета от дъски и започна да скована нови къ-

щички на скорци. Тази работа изисква внимание, необходими са разни пресмятания, и затова времето минаваше бързо.

Марите не можеше да измисли нищо подобно и намери за по-целесъобразно безкрайно да влиза и излиза от стаята. Това ядоса Диджус и той каза грубо:

— Съвсем не е нужно да проветряваш непрекъснато стаята. Реши веднъж завинаги и остани или тука, или там.

Марите се спря посред стаята и попита:

— Ти, Диджус, защо нервничиш?

Вдигнатата брадва увисна във въздуха.

– Аз?! Ти нервничиш. Тичаш насам-натам!

— Аз не нервнича, а работя. Нали виждаш, сега трябва да занеса на мама в кухнята сол — отвърна Марите и размаха във въздуха една празна гаванка, в която от незапомнени времена държаха сол.

Тя бързо отиде при кушетката, където беше оставена торбичка със сол, сипа в гаванката сол и делово се упъти към кухнята. Този път тя вече не се върна така скоро в стаята.

Вълнението на Марите и Диджус все пак не можа да ускори хода на събитията. Свечери се, а баща им все още го нямаше. Или параходът беше закъснял, или баща им имаше важна работа при директора на рибния завод . . .

Беше вече съвсем тъмно, когато и майка им почна да се сърди: струваше ли си да се старае, щом никой не е пристигнал и вечерята изстива!

Диджус излезе на стълбата пред вратата — дали не се чува скърцане от плазовете на шейна? Беше ясна лунна нощ. Морето шумеше в далечината и ропотът му се сливаше с шума на гората. Усещаше се ободряваща прохлада, каквато има нощем през ранна пролет. Диджус слезе от стълбата. Замръзналият сняг хрущеше под краката му. В колибката издрънка синджир.

Марс е спокоен — значи бащата на Диджус няма скоро да дойде.

На Марите омръзна да чака и тя заспа. Диджус се опитваше да чете романа на Казакевич „Пролет на Одер". Макар че книгата беше много интересна, все пак малко по малко и него налягаше дрямка. Редовете и буквите

изчезваха в мъгла, а внезапно натежалата му глава се навеждаше към книгата. Само пръстите на майка му движеха пъргаво куките за плетене.

— Пристигнаха най-после! — чу Диджус през дрямката спокойния глас на майка си.

Той беше за миг на крака. Да, наистина, конят пръхтеше вън до стълбата.

Диджус побутна с лакът Марите в хълбока. Тя се събуди, погледна със сънливи очи Диджус, но веднага съобрази каква е работата и скочи, като си търкаше очите с юмруци. Вратата се отвори широко и тя налетя на Теджус. По-право, трябваше да предположи, че това е Теджус, защото засега още не можеше да го познае. Предвидлив както винаги, баща ѝ беше взел със себе си вехтата си шуба и дългия си син шал. Шубата на влезлия висеше до петите. Яката на шубата беше вдигната и омотана три пъти с шала. Виждаше се само носът и някъде съвсем дълбоко блестяха очите.

— Задушвам се . . . — дишайки с мъка каза шубата и започна да се развива.

Да, сега вече беше ясно, че това е Теджус! Той беше малко пораснал, но иначе си беше все същият както през лятото.

Едва след като всички се ръкуваха, изпод масата се измъкна Боби. Той се приближи до госта, като въртеше виновно опашка, защото пръв би трябвало да посреща всекиго, който влиза в дома на горския!

Докато бащата на Теджус разпрягаше коня и го настаняваше в конюшнята, Теджус вече разговаряше с Диджус и Марите. Той задаваше по няколко въпроса на-

веднъж и не дочакал отговор, сипеше все нови и нови въпроси. Тезгяхът как се е намерил тука? Какви са тези къщички за скорци? Нима тука се е настанила кооперация за производство на къщички за скорци? Кой е счупил шишето на лампата? Защо Марите сега не си реши косата както по-рано? Колко порчета е хванал Диджус? Може ли да повикат Марс в стаята? Нима днес е само 23 март и до 25 ще чакат още толкова дълго? Защо крачката на Боби не са станали по-дълги? Сергей Николаевич ще дойде ли утре? Марите знае ли таблицата за умножение?...

След половин час на Теджус вече се струваше, че никога не е заминавал оттука.

Най-сетне дойде ред и на майката на Диджус. Тя попита защо трябваше да чакат толкова дълго Теджус.

Оказа се, че параходът пристигнал с голямо закъснение. Той вече излизал от Рига на прокарания от ледоразбивача безопасен път, когато внезапно вятърът почнал да гони масивни ледени блокове откъм морето. Станало нужда отново да извикат ледоразбивач от Рига.

Тази вечер прозорците на лесничейството дълго светеха. Когато най-важното беше обсъдено и бащата видя, че бонбонът едва не падна от устата на Марите, той каза:

— Време е да спим, утрото е по-мъдро от вечерта!

Преди да заспят, Диджус попита Теджус:

— Какво стана в края на краищата с този електрически апарат за ловене на риба?

Теджус се обърна на другата си страна и вече заспивайки, измърмори:

— Нищо не излезе...

На другата сутрин Диджус се събуди поради това, че някой го друсаше за рамото. До кревата стоеше Индулис, той гледаше с укор спящите.

— Аз не разбирам как може да се спи — каза той, — когато имаме още толкова много недовършена работа!

Теджус седна и като търкаше с юмрук очи, отговори заради Диджус:

— Добро утро, Индулис! Как си? Не знаеш ли, че всяка работа спори по-добре, ако човек се наспи хубаво? Когато човек върви, у него — не помня добре в костите или в

главата му — се натрупва йод, и от него човек трябва да се избави с помощта на съня. И освен това аз пристигнах късно през нощта, защото нашият параход цял ден лавира между плаващи ледове. Можеш да ми повярваш, това беше пътуване между живота и смъртта. Ние никога не бихме пристигнали, ако не беше капитан Круминь. Не напразно казват, че той има право да бъде капитан за далечно плаване.

Индулис протегна ръка на Теджус и каза:

— Добре дошъл! Ти можеш още да поспиш. Но аз нямам никакъв йод нито в главата, нито в костите си, а имам грижи повече, отколкото трябва.

— Не разбирам кой те гони посреднощ от къщи! Нали всичко е уредено, с пионерската ръководителка Клаустиня сме се уговорили, с учителите се разбрахме, със Сергей Николаевич се разбрахме . . . — оправдаваше се Диджус, като нахлузваше вълнения си пуловер.

— Каква ти посреднощ! При такъв здрач може вече книжка да се чете — отговори Индулис. — И после, само с разговори не се върши работа. Зеленина и борови клончета за украса на училището трябват ли или не трябват? Сергей Николаевич каза ли или не каза да отидем днес при него? Решихме ли или не решихме да изрешим и изчиситим козината на Марс?

— Но ти нали сам каза вчера, че аз и Теджус не трябва да ходим за зеленина — все още се оправдаваше Диджус.

— Е, да, за отиване — не сте длъжни да отидете, но всички трябва да мислим за това.

— Тогава може да се мисли и лежешком — вмъкна Теджус, на когото тази сутрин леглото се струваше особено топло и приятно.

— И при Сергей Николаевич трябва да отидем едва следобед — продължаваше да се оправдава Диджус, като обуваше с мъка ботушите си.

— Е, обед ще настъпи тогава скоро, че няма и да забележиш — вече по-спокойно каза Индулис. Той навярно и сам започваше да разбира, че малко се е престарал. В лесничейството той дотича така рано, защото в къщи просто не му се седеше.

Диджус успя да се облече, а Теджус още едва се готвеше да се измъкне от леглото.

Мина доста време, докато момчетата бъдат готови да се заловят за работа. В стаята стана вече съвсем светло. Светъл слънчев ден замени утринния здрач.

— Но какво ще правим сега? — попита Теджус.

Индулис си даде вид, че не е чул въпроса.

— Готови ли са всичките къщички за скорците? — попита той Диджус.

— Да почти всички.

— Да ти помогнем ли да ги дигнеш на дърветата? Нали е хубаво, когато и в къщи всичко е в ред за празника.

— Но нали ще подаряваме Марс в училището, а не тука? — попита учудено Теджус.

— Че какво от това, че в училище! Нима в такъв случай в къщи трябва да има безредие?

— Тримата много скоро ще дигнем всичките къщички за скорците — каза Диджус.

— Щом ще дигаме къщичките, да ги дигаме — съгласи се Теджус. — Но аз още не съм видял Марс, найнапред трябва да му кажа добър ден.

— На чужди хора не се препоръчва да отидат особено близо до Марс — предупреди го Индулис.

— Че как тъй? Аз чужд ли съм на Марс? А миналото лято кой беше най-добрият му приятел?

— Миналото лято си е минало лято — измърмори Индулис.

— И аз мисля, че Марс е успял да те забрави малко, но в мое присъствие той може би няма да те хапе — каза Диджус.

Всичко това не хареса особено на Теджус.

— Нима един пес може да се нарече умен, ако така скоро забравя приятелите си? — обиди се Теджус.

— Напразно се обиждаш, нали сами сме учили Марс да бъде сърдит и недоверчив — оправдаваше Диджус Марс.

Индулис беше прав. Големият и красив пес гледаше Теджус с недоверие. Марс наистина не го помнеше особено добре, но и Теджус също не можеше да познае Марс.

Защото той вече не беше малко кученце. Силен и ловък, той подрънкваше със синджира си и козината му лъщеше като намазана с масло. Ще кажем откровено, че на Теджус му беше малко страшно, когато милваше главата на Марс, макар че Диджус държеше здраво нашийника му. Приятелят си е приятел, но все пак по-добре е да си по-далеч от такъв звяр.

До обед момчетата окачиха по дърветата къщичките на скорците, опитаха кленовия сок, който капеше още много бавно, и дори успяха да сложат ските си и да отидат до най-близката купа сено да погледат капана.

Още надалеч от купата Диджус се спря. Теджус, който се пързаляше с новите ски на Диджусовия баща, и Индулис, който беше сложил бащините си вехти ски, забелязаха, че Диджус притаи дъх. Те също се спряха и загледаха с любопитство напред.

— Има! — каза Индулис.

— Може да излезе, че някоя котка или вятърът е хлопнал капана — възрази Диджус.

И тримата дотичаха при купата. Индулис коленичи и погледна в сандъка през телената мрежичка.

— Има — викна той; чувстваше се, че го обхваща вълнението на ловец, макар че се стараеше да не покаже това.

Теджус отстрани Индулис и започна да гледа какво става в сандъка. Там се мяташе едно кафяво зверче. Мяташе се така бързо, че с мъка можеха да го разгледат.

— Не си пъхай носа така близо! — предупреди Диджус.

Предупреждението дойде овреме, защото хванатото зверче се хвърли с всичка сила върху телената мрежа. Теджус уплашено се дръпна назад. Телената мрежичка издрънча, но издържа удара. В следния миг порчето беше вече на другия край на сандъка.

— Но как ще го вземем от капана? — попита Теджус, като се съвзе малко от уплахата си и побутна носа си с пръст, сякаш искаше да се увери, че носът му е на мястото си.

— За вземане, ще го вземем, по-трудно беше да го примамим — отвърна разсъдливо Диджус. — Този ще бъде последният, кожичката му вече не е така хубава.

— Пък и колхозниците ще извозят идната седмица у дома си последните купи сено. А порчето няма да живее на голо място — добави Индулис.

Диджус преви две гвоздейчета, за да не се отвори дъсчицата, и взе сандъка на рамо.

На двора Марите посрещна момчетата с кошничка в ръка. Тя тръгваше на далечен път. Беше решила да подари на колхозната птицеферма няколко от яйчицата, които Теджус донесе.

— На тебе пак ти провървя, Диджус! — възкликна тя и едва не изтърва кошничката.

Диджус нищо не отговори. Той остави сандъка на земята и избърса потта от челото си. Сандъчето със зверчето беше доста тежко.

И майка му излезе на двора да види лова.

— Кожичката сами ли ще дерем? — попита Теджус.

Той беше във възторг от интересното приключение — ще има какво да разказва на училищните си другари, когато се върне в Рига.

— Тате върши това по-добре — отвърна скромно Диджус.

Едва следобед момчетата можаха да изпълнят онова, което им беше възложил председателят на пионерския отряд. Като си намокриха косите и ги пригладиха, доколкото това беше възможно, и тримата се упътиха към Водната долина при началника на пограничната застава Сергей Николаевич.

Тринадесета глава

МАРС — КУЧЕТО НА ГРАНИЧАРИТЕ

Колкото до неделния ден, Диджус и Теджус бяха уверени, че тази сутрин няма да стане нужда да ги будят В значителни дни хората винаги са овреме на крак. Те знаеха това от опит. Все пак оказа се, че тоз-оня бяха станали по-рано от тях. Гръмогласен вик дигна децата от легло:

— Няма ли кой да ми даде закуска в тази къща?

Беше чичо Мартин, който още миналата седмица получи покана от пионерите да дойде в крайморското училище в неделя, 25 март, в единадесет часа.

Когато зачервеният от тичане Индулис дойде, цялото семейство на горския вече беше свършило закуската си.

Индулис и Диджус още веднъж огледаха грижливо Марс, пригладиха му всяко косъмче, обърсаха с меко парцалче лапите му. След това му сложиха нов нашийник, закачиха нова ремъчка и тръгнаха на път.

Индулис, Теджус и Диджус с Марс тръгнаха към училището пешком. Чичо Мартин, бащата, майката и Марите потеглиха по-късно с талигата.

Още снощи, когато се връщаха от капитан Сергей Николаевич, Теджус огледа внимателно крайморското училище. Ще кажем откровено: тази хубава, бяла, двуетажна сграда не би засрамила дори Рига. А сега училището беше още по-красиво, защото го бяха украсили майсторски. Елите, гирляндите от борови клонки пръскаха приятен аромат и радваха погледа. В двора на училището също

бяха наредили красиви елхички. В две класни стаи уредиха изложби. В едната бяха наредени на маси тетрадки със съчинения, в другата бяха окачени рисунки на ученици.

Цялото училище бръмчеше като кошер. Празника организираше цялата пионерска дружина и на него дойдоха всички ученици. А съберат ли се всички ученици, не чакай тишина.

Децата се тълпяха до прозорците и гледаха към пътя. Точно в единадесет без четвърт се чу звънлива войнишка песен. С твърда строева крачка към училището приближаваха група граничари. Пред тях крачеше капитан Сергей Николаевич.

Децата бързо се облякоха и се втурнаха на двора.

Там вече се беше строила цялата дружина начело с трети отряд. Останалите ученици, учителите и гостите — родители на учениците — го бяха наобиколили в голям кръг. Индулис и Теджус бяха в строя. Марите се намираше сред гостите и през цялото време трябваше да протяга врат, за да вижда по-добре. Само Диджус и Марс не се виждаха никъде.

Граничарите влязоха в двора. Гостите им сториха път и колоната на граничарите се спря срещу строя на пионерите.

В същия момент от училището излязоха Диджус и Марс — Марс беше с нова кожена ремъчка. Диджус и Марс застанаха между пионерите и граничарите. От прозореца на втория етаж се чуха звуци на пионерска тръба.

Сред гостите, но по-близо до пионерския строй, стоеше пионерската ръководителка Клаустиня. Тя ободряваше Индулис с погледи, но това не помагаше — на Индулис се струваше, че се е вкаменил. Звуците на тръбата утихнаха. Настъпи тържествена тишина. Пионерската ръководителка кимаше на Индулис с глава, но Индулис не мръдваше от мястото си. Най-после той събра всичките си сили, направи няколко крачки напред и се намери точно срещу капитан Сергей Николаевич. Индулис вдигна очи и видя доброто ласкаво усмихнато лице на Сергей Николаевич. Вцепенението мина и Индулис вече знаеше, че сега нищо няма да сбърка.

Като поздрави по пионерски, Индулис извика гръмко:

— От името на пионерите и на всички ученици от крайморското училище поздравявам нашите скъпи гости — героичните граничари!

Чуха се бурни ръкопляскания. Пионерите извикаха „ура“.

Когато ръкоплясканията утихнаха, Индулис продължи:

— Ние всички обичаме и уважаваме хората, които храбро и безстрашно пазят свещените граници на нашата могъща съветска Родина и винаги бдят, за да можем ние спокойно да се учим и за да могат нашите родители спокойно да работят. Ние всички обичаме и уважаваме съветските граничари. . . (Отново бурни ръкопляскания и викове „ура“.) Никакви трудности и никакви опасности не могат да разколебаят тяхната воля да служат вярно на родината. Ние всички искаме да станем като тях. В желанието си да изразим своята обич към граничарите на дело, ние решихме да отгледаме за пограничната служба едно хубаво куче. Ние направихме това и днес предаваме на граничарите нашия Марс. Като се готвехме за този ден, ние, пионерите от крайморието, се борехме за добри успехи в ученето и в пионерската работа и ще вършим това и занапред. Да живее нашата славна и скъпа съветска родина. Да живее нашият приятел — великият Сталин!

Индулис отново вдигна ръка за пионерски поздрав, но капитан Сергей Николаевич веднага я хвана. Той сърдечно стискаше ръката на Индулис, а всички присъствуващи ръкопляскаха.

После Сергей Николаевич сложи ръката си на рамото на Индулис и каза:

– Скъпи приятели! Всеки съветски човек изпълнява своя дълг пред родината. Ние, граничарите, изпълняваме нашите задължения. Вашите бащи, братя, майки и сестри изпълняват своите задължения. Имате свои задължения и вие, съветските ученици. Всички ние заедно строим комунизма. Съветската страна е страна на мира и ние искаме да има мир в цял свят, но ние сме готови за защита на нашата любима родина и сме готови да дадем живота си за нея. Така мисли всеки съветски човек. Ето защо врагът се бои от нас, а трудещите се от цял свят ни обичат. Милиони деца в целия свят ви завиждат, защото жи-

веете в прекрасната Съветска страна, защото сте съветски ученици. Гордейте се с това, но бъдете и достойни да носите това име. Граничарите с благодарност приемат вашия подарък и гледат на него като на подарък на дружбата. Ние сме щастливи, че сме ваши приятели. Учете се прилежно, растете, живейте спокойно и щастливо, а граничарите ще стоят на своя пост и зорко ще пазят нашата славна Родина.

Нарастваща буря от ръкопляскания последва словото на капитана на пограничната охрана Сергей Николаевич. От прозореца на втория етаж отново се чуха сигналите на пионерската тръба.

От строя на граничарите излезе Андрей Петрович. Сега дойде ред на Диджус да действува. Той направи крачка напред и предаде кожената ремъчка на Сергей Николаевич, а той пък я предаде на Андрей Петрович. След това той стисна ръката на Диджус и още веднъж ръката на Индулис, а после на ръководителката на пионерите Клаустиня. През цялото време Марс следеше с голямо любопитство всичко, което става, и се държеше безупречно. Някъде сред тълпата гости прозвуча гласът на чичо Мартин:

— Казах ли ви аз, че това е злато, а не куче!

На сбогуване Диджус помилва Марс по главата. Андрей Петрович извика: „Да вървим!“ — и леко подръпна ремъчката: Марс послушно тръгна след Андрей Петрович към училищната врата.

Няколко кратки команди — и граничарите, и пионерите се разотидоха. Сергей Николаевич се ръкува с много свои познати сред гостите, с Теджус и с чичо Мартин. На чичо Мартин той особено благодари за това, че е подкрепил инициативата на децата и им е намерил такова хубаво кученце.

— Че какво можех да направя! — смееше се чичо Мартин. — Можеш ли се отърва от тях, ако намислят нещо! . . .

После гостите и граничарите се упътиха към класните стаи да гледат изложбите.

На Индулис се струваше, че е най-щастливият човек на света: каза такава дълга реч и нищо не сбърка!

Диджус беше замислен — подействува му малко раздялата с Марс. Но скоро той се успокои сам: сега ще има повод да навестява по-често пограничната застава.

Теджус смяташе, че е едно от главните лица в това велико събитие. Жалко само, че никой от рижските му приятели не видя това. Но нищо, той ще им разкаже всичко така, че никой няма да посмее да се усъмни.

Марите се разхождаше, вкопчила се о ръката на чичо Мартин и весело бъбреше. Тя разказваше случки из живота на Марс.

След един час в училищния салон започна концерт на учениците — те декламираха и пяха, след това играха хора, а гостите постепенно започнаха да се разотиват.

Пионерското тържество мина чудесно.

Четиринадесета глава

МАРС ИЗПЪЛНЯВА ЗАДАЧА

Отново настъпи лято. Морето с нежно шумолене миеше крайбрежието. Колхозната ръж вече цъфтеше и лек облак цветен прашец се полюшваше над необгледните ръжени ниви. Слънцето топлеше земята, както му е редно да върши това лятно време. Все пак слънчевото време продължи твърде дълго. Земята изсъхна и когато хората вървяха по нея, тя сякаш кънтеше. Колхозниците наблюдаваха тревожно облаците — няма ли да се появи найсетне дъждовен облак? Старите рибари казваха, че няма да има дъжд, ако не излезе буря, защото тя се носи срещу вятъра.

Най-после един следобед бурята се надигна. Още към обед стана така тъмно, че не можеше да се чете книга, дигна се вятър и морето почна да реве. Светкавици блясхаха по целия небосклон. След това върху земята се изля проливен дъжд. Бурята и дъждът не стихнаха цяла нощ. А сутринта слънцето пак блестеше и човек можеше да помисли, че никаква буря не е имало, ако тук-там не се виждаха изтръгнати дървета и в ниските места не лъщяха локви.

Тази сутрин по пътечката, която водеше през боровата гора към лесничейството, тичаше едно момче. То движеше колкото може бързо краката си, не обръщаше никакво внимание на локвите и нямаше нищо чудно в това, че се беше опръскало до уши с вода и кал.

Това момче беше Индулис.

„Само дано не са отишли някъде — мислеше той, — само дано са у дома си . . .“

За щастие „те“ още не бяха успели да отидат никъде. Теджус беше пристигнал в лесничейството само преди няколко дни и навикът да става заедно със слънцето още не беше „влязъл в кръвта му“. Учебната година той завърши добре, както и обеща на граничарите, и сега можеше с чиста съвест да се наслаждава на лятната ваканция.

Теджус не си блъска главата да решава къде да замине през лятото. Една вечер той, сякаш покрай другото, каза: „Мисля, че в четвъртък ще мога да пътувам . . .“ Той дълго размисля как по-добре да започне този разговор и най-сетне реши да поведе работата така, като че ли пътуването при всяко му е отдавна решена работа. В действителност той много се безпокоеше: ами ако изведнъж родителите му са намислили да го настанят някак иначе? Защото нищо не бяха говорили за това.

В отговор майка му само прехапа конеца и почна да го вдява в иглата; тя кърпеше за хиляден път „спортно-тренировачния му костюм“, който се състоеше от зелена риза и къси сини панталонки. Когато конецът мина благополучно през ухото на иглата, тя намери за възможно да отговори на Теджус:

— Но къде се тъкмиш да отиваш — в Балтезерс или на Гая?

— Защо в Балтезерс или на Гая? — учуди се Теджус. — Той не можеше дори да си представи, че може да се мисли за нещо друго, освен за лесничейството на Диджус.

— Нима риболовният сезон още не е открит? Егил, синът на портиерката, вече два пъти донесе риба за котака.

— Е, на шестгодишна възраст и това е достатъчно! Но аз не мисля за риболов, аз мисля за пътуване в лес-

ничейството при Диджус. Тази пролет, когато бях там, ние уговорихме . , .

— Аха, така значи . . . — проточи майка му, усмихна се и каза: — В четвъртък още няма да може. Искам да пера чак в събота.

На Теджус не му и трябваше повече. В събота пристигна баща му, той му даде пари за път и още цели сто рубли за „дребни летни разходи".

В неделя сутринта Теджус изпрати телеграма, а в понеделник сутринта вече седеше на палубата на парахода и разговаряше с капитан Крумин.

Също както преди една година на пристанището беше пристигнал да го посрещне Диджус, и точно така, както преди една година, в дома на горския пазач го посрещнаха бащата и майката на Диджус, Марите и малкото кученце Боби . . .

Когато Индулис, запъхтян като локомотив, се втурна стремително в двора на лесничейството, Диджус и Теджус връзваха нови въженца о края на старата рибоnловна мрежа за херинги, която те си бяха изпросили от рибарите.

Индулис се спря и едва изговори:

— Знаете ли . . . Знаете ли . . . — По-нататък той не можа да каже нищо, защото трябваше да регулира дишането си. Едва след известно време той извика: — Знаете ли какво се случи?

— Да не са докарали нови комбайни за МТС? — попита Диджус. — Рано е, май е още, Силарайс едва миналата седмица замина за Рига.

— Не комбайни, а Марс! Нашия Марс! Нашия Марс!

— Откъснал се е от синджира и е избягал? . . . Не може да бъде, той е твърде добре възпитан, за да направи това — възрази бързо Теджус.

— Не! Не! Не! Марс извърши подвиг!

— Марс е хванал престъпник? — викна Теджус и като отпусна края на мрежата, зина и облещи очи.

— Да — отговори Индулис и седна на земята. Всичко най-важно вече беше казано и сега можеше да даде почивка на краката си.

Диджус подсвирна проточено и многозначително.

Теджус с бързи движения пристегна панталоните си и изкряска на Индулис:

— Но защо седна? Да тичаме при Сергей Николаевич!

Индулис си даде вид, че не е чул това недвусмислено предложение.

— Не е зле да наминем там — колкото можеше спокойно каза Диджус и почна грижливо да сгъва мрежата.

— Не може — отговори Индулис. — Наредено е да отидем довечера след осем часа.

— Че кой може да чака толкова дълго! — разсърди се Теджус.

— Щом е казано не може, значи не може — поучително каза Индулис. — Учителката казва, че с търпение човек може да си закали характера.

Теджус вече се тъкмеше да каже нещо по адрес на тази учителка, но се овладя и само погледна изпод вежди Индулис:

— Е, добре, а ти откъде знаеш, че това се е случило? Може би напразно вдигаш тревога и се занимаваш с паникьорство?

— Откъде зная ли? Сам Сергей Николаевич ми каза.

— Че той да не е закусвал у вас?

— Не. Но аз още при изгрев слънце бях на завоя при Водната долина и ловиха там с въдицата риба.

— Е, добре, тогава довечера ще отидем — завърши спора Диджус. — Хвани мрежата да не се обърка.

Момчетата продължаваха да работят, но работата не спореше, защото през цялото време ту един, ту друг отново подхващаше вълнуващия разговор.

— Аз казах ли, че Марс ще извърши велики дела ... Казах ли, че Марс е истински ... От Марс и мишка няма да се изплъзне ... Вече от самия му вид можеше да се каже, че Марс е куче, родено за погранична охрана. . .

Следобед момчетата отидоха при пионерите, които живееха близо до тях, и им казаха да съобщят и на други пионери, че в осем часа трябва да бъдат у капитана на граничната охрана Сергей Николаевич.

Точно в осем часа вечерта група пионери и Марите влязоха в чифлика, където живееше капитанът. Елисавета Михайловна вече ги чакаше и веднага ги покани да седнат край масата да пият чай:

— Вие ще ми бъдете скъпи гости. Серьожа не е в къщи. Ще пийнем чай, ще си поговорим, той може би скоро ще се върне.

„Той може би съвсем няма да се върне днес" — сърдеше се в себе си Теджус, но не се осмеляваше да каже открито, защото това би значело лошо възпитание. И после, нима е неприятно да пиеш чай? Нима е неприятно да се чувствуваш истински гост и да седиш край масата, на която има много такива неща, от които чак устата ти се пълнят със слюнки! Личеше, че тука бяха очаквали момчетата.

Индулис пръв съобрази, че в чест на такъв момент трябва да се каже нещо. Той стана, махна с ръка непослушния кичур коса от челото си и каза:

— Никога да не забравяме, че можем да седим около такава маса само затова, защото ни пазят добри хора.

Речта на Индулис се хареса много на Марите, останалите също бяха доволни. Индулис каза тъкмо онова, което трябваше да се каже.

Капитан Сергей Николаевич все пак се върна и тази вечер децата узнаха всичко, което се беше случило миналата нощ. Разказът беше толкова ярък и прост, че пред очите на слушателите възникна цялата картина на произшествието. Всяко от децата предаде този разказ на други и скоро целият окръг узна за случилото се. През есента Теджус отнесе този разказ в Рига и дори го написа в тетрадката си за съчинения.

Събитието станало приблизително така.

Връхлетял дългоочакваният дъжд и буря. Водата се леела от небето на бели струи. Светкавици бляскали с огнени стрели и гръм тресял земята. Силните пориви на вятъра поваляли хората. Боровете в гората се пречупвали с трясък. Хората в къщите запалили преди време светлина и тревожно слушали как природата бушува. Рядко продумвал някой. Само поглеждали с уплаха прозорците, по които тракали тежките дъждовни капки.

Струвало им се, че някой непрекъснато хвърля шепи пясък по прозорците. Отвреме-навреме дори най-тъмните ъгълчета на стаите се осветявали от светкавица, придружена с такъв гръм, че дори новите къщи на колхозниците се разтърсвали до основи. На всички се струвало, че в къщата им всеки момент ще падне мълния и хората тревожно поглеждали дали не пламва пожар до тях.

При граничарите всичко си вървяло по реда. Там не се забелязвало ни най-малко вълнение.

Към единадесет часа новата смяна се готвела да излезе на границата. Точно в единадесет Сергей Николаевич метнал плаща си и излязъл на двора. Бурята се опитвала да смъкне плаща от него, но той не обръщал внимание на това. С лявата си ръка крепял фуражката си. Дъждът го шибал с тежки капки по лицето, изливал се в яката му, но капитанът и на това не обръщал ни най-малко внимание. В тъмнината той разпознал застаналите в строя граничари.

Капитан Сергей Николаевич искал да каже няколко думи за това, че в такива нощи граничарите трябва да бъдат особено бдителни, но по лицата на хората си прочел, че това е излишно.

От групата излязъл един боец и застанал на една крачка от капитана. Той опрял ръка до козирката си и твърдо израпортувал, че групата е строена съгласно заповедта и е готова да служи.

Капитанът се изправил. Прозвучали обичайните и прекрасни думи на заповедта:

— Заповядвам да излезете за охрана на границите на Съветския Съюз!

Макар че бурята в същия миг подхванала и отнесла думите му, капитанът знаел, че всеки боец е чул заповедта му и че тя е залегнала в сърцето му. Командирът на групата дал команда. Целият строй като един човек се обърнал и с уверени крачки се отправил към вратата. До бойците като сенки се плъзгали кучетата.

Капитан Сергей Николаевич проследил как редицата излязла през вратата и се върнал в дома на пограничната застава.

В коридора се обърнал още веднъж и се вслушал във воя на бурята. В кабинета си той седнал до масата и поч-

нал да преглежда последните заповеди на висшето началство. Всичко било изпълнено. Всичко било взето под внимание. Като поставил заповедите обратно в огнеупорния шкаф, капитанът отишъл в общото помещение. Там царяло оживление и весела глъчка. Едни играели шахмат, други пишели писма, а неколцина подреждали стенвестник. Капитанът приближил до рисувачите на стенния вестник и попитал:

— Не е ли по-удобно в червения кът?

— И тука ни е добре, другарю капитан — отвърнал главният „художник".

Капитанът знаел живота на хората си във всички подробности. Ето Саша има дарба да рисува. След службата той има намерение да се учи и след време навярно ще стане добър художник, тъй както Василий Иванович от Уржум ще стане непременно музикант.

Капитанът се върнал в кабинета. Телефонът зазвънял. Обаждали се от комендантството — питали как са работите, всичко ли е в ред.

Като свършил разговора, Сергей Николаевич оставил слушалката. С тихи стъпки влязъл готвачът и сложил на масата чаша силен чай.

Капитанът отпил една глътка, станал и приближил до прозореца. На двора вече било нощ, тъмна като през късна есен. Нищо не можело да се види. По стъклата на прозорците се стичали струйки дъжд; те приличали на чудни завески от вода.

Следвайки всекидневния ред, капитанът започнал да попълва графите на дневника за дежурствата.

Тихо и равномерно тракал стенният часовник. Той отброявал минутите и ги събирал в часове. В един часа през нощта капитанът заповядал на дежурния да повика лейтенанта, когото оставил да го замества, наметнал плаща си и излязъл на двора. Пред вратата часовият му отдал чест.

Тука всяка педя земя е позната на капитана. Краката му сами намерили пътечката и капитанът се упътил към морето. На пясъчната дюна бурята налетяла с такъв порив върху него, че той едва се задържал на крака. Морето не се виждало, само ревът на вълните говорел, че морето е тука, до самите му крака. Капитанът изминал още

няколко крачки и го спряла кратка заповед: „Стой!“ Капитанът казал паролата, чул краткия условен отговор. Пред него стоял граничар. Той доложил за състоянието на границата.

— А Никита къде е ? — попитал капитанът.

— Тук, другарю капитан — чуло се от тъмнината.

Същия миг капитанът усетил, че муцуната на кучето се докосва до крака му.

— Да, истинска есенна нощ през юни. На три метра не се вижда.

Капитанът обиколил постовете и се върнал в заставата, измокрен до кости.

Граничарите били на поста си. Изглеждало, че вече никакви произшествия не могат да се случат. Но все пак през тази нощ се случило нещо.

Капитанът чул тежки стъпки на двора, след това прозвучали откъслечни фрази, външната врата хлопнала. Капитанът разбрал вече всичко, отворил широко вратата на кабинета и викнал на дежурния:

— Вдигни тревога!

В стаята стоял граничар: от мушамата му се стичала вода и образувала на пода локва.

— . . . Следи! И дъждът бързо ги измива! . . .

Капитанът изслушал внимателно съобщението на граничаря.

Когато граничарят свършил рапорта, Сергей Николаевич погледнал набързо картата и с бързи крачки излязъл на двора:

— Андрей Петрович!

— Тук! — обадил се командирът на дежурната група.

— Предайте на сержант Чернов командуването на групата, а вие вземете Марс и бързо тръгвайте . . . — Последвали цифри, които определяли точно пункта, където Андрей Петрович трябвало да отиде.

— Слушам, другарю капитан!

В следния миг дежурната група се спуснала тичешком през вратата. Отърчал нанякъде и Андрей Петрович.

Капитан Сергей Николаевич се върнал в кабинета и извикал по телефона комендантството. Като предал съобщението, той се упътил към местопроизшествието.

В това време Андрей Петрович с всички сили тичал по морския бряг. До него като сянка тичал Марс. Всяка купчинка пръст била позната на Андрей Петрович, той нито веднъж дори не се спънал.

На местопроизшествието ги посрещнал един граничар, който показал мястото, където били открити следите. Електрическият фенер осветил за миг пясъка. Сега тука не се виждало нищо — дъждът измил следите.

— И кучето няма да намери нищо — казал граничарят. — Всяка минута върху следите се изливат кофи вода.

Не се знае какво мислел за всичко това Марс, но изглежда той почувствувал, че опасност застрашава недоказаната му още слава . . .

Внезапно той опнал с всичка сила ремъчката и се понесъл напред. Андрей Петрович отпуснал цялата ремъчка и почнал да тича след Марс.

Марс постоянно се хвърлял ту на една, ту на друга страна, връщал се назад и понякога изглеждало, че е изгубил следите.

Андрей Петрович проклинал тъмнината и дъжда. Все пак той нито веднъж не изгубил ориентировката и точно си представял всяка своя крачка.

Когато след няколко кривуличения Марс най-после се втурнал отново стремглаво напред, Андрей Петрович знаел, че скоро ще излязат на широките колхозни поля.

Така и станало.

Те прескочили канавката и сега тичали по ливадата, а високата трева шибала краката им. Дали очите на Андрей Петрович били вече свикнали с тъмнината или проливният дъжд намалял, но вече могли да се различат силуетите на храстите и контурите на гората. Зад ливадата се простирала малка ивица храсти, а след нея започвала житна нива. Марс се спуснал стремително встрани и се завтекъл към един голям храст, който се издигал като тъмна стена на сивия фон на небето. До храста имало няколко стотин метра. Изведнъж проехтял гърмеж и Андрей Петрович чул как куршумът изсвирил. В същия момент той пуснал Марс от ремъчката, легнал ничком на земята и смъкнал бързо автомата от рамото си. Един миг събра-

зявал — да стреля или да не стреля. Андрей Петрович прекрасно знаел колко е важно да се залови нарушителят жив и изстрелял дълга поредица във въздуха.

В същия момент Марс със силен скок се спуснал в храстите. Оттам се чули вик и охкания.

Някъде изотзад и встрани се чул шум от крачките на тичащи хора. Това били бойците от дежурната група, които бързали на помощ и обкръжавали цялата околност.

Андрей Петрович станал и се завтекъл на помощ на Марс.

Като разгърнал храста, той видял Марс, който притискал към земята нещо тъмно и сърдито ръмжал.

Андрей Петрович се навел и напипал човешко тяло. С бързо движение той го изправил на крака и го измъкнал от храста. Марс пуснал нарушителя и почнал силно да лае.

Непознатият вдигнал ръце. В същия момент дотичали двама граничари от дежурната група.

Андрей Петрович се навел и помилвал Марс, но кучето не обърнало никакво внимание на това — то силно лаело.

— Не можа ли? — викнал на престъпника един от приближилите граничари.

— Не можах! — отвърнал злобно непознатият.

— И никога няма да можеш! — викнал Андрей Петрович. — Марш!

Нарушителят тръгнал с вдигнати ръце накъдето му посочили.

Из пътя те срещнали капитан Сергей Николаевич. Той насочил лъча на електрическото си фенерче към лицето на престъпника.

— Катерът, който те стовари, замина ли?

— Иес — избоботил по английски непознатият — това значело „да".

— Колко души от вас стовариха на брега?

— Само мене.

— Препоръчвам ти да говориш истината. Ако има още някой и без това ще го заловим.

Капитан Сергей Николаевич се навел и помилвал Марс, който през цялото време продължавал да лае.

„Добро е кучето, добро е! Не мислех, че в такъв проливен дъжд няма да изгуби следите".

— Да, добър помощник — угадил мислите му Андрей Петрович.

— Докарайте нарушителя в заставата. Останалите да продължат търсенето — заповядал строго капитанът.

Когато капитанът на пограничната охрана свърши да разказва на децата за нощното произшествие, те стояха известно време смаяни от учудване.

— Какви страшни могат да бъдат хората! — първа прекъсна мълчанието Марите.

— Това не са хора, това са врагове, които не харесват нашата прекрасна съветска страна, не харесват нашето щастие, не харесват нашия свободен, радостен труд. Но те напразно се стараят! Нашата съветска родина е силна, всеки съветски човек пази бдително нейната безопасност. А освен това ние имаме в цял свят много приятели, които искат мир. Заедно с тях ние ще провалим злобните планове на империалистите!

— Престъпникът опасен ли беше? — попита най-после Теджус.

— Да, доста опасен — отвърна капитанът. — От името на граничарите аз още веднъж трябва да ви благодаря за добрия помощник на граничарите — Марс.

Индулис стана и даде знак да станат и другите деца. Като се стараеше да придаде на гласа си тържественост, той извика силно:

— Слава на нашите героични граничари!

Децата в един глас повториха:

— Слава на нашите героични граничари!

Техният вик литна през прозореца, ветрецът го подхвана и го понесе към морето, където сред пясъчните дюни славните съветски граничари и в този час изпълняваха своята служба.

СЪДЪРЖАНИЕ

5.90 лв.